

חובר ע"י אגף הדרכה ומפעלים

בדרך לעצמאות

"לפיכך התכנסנו כאן היום, אנו חברי מועצת העם, נציגי היישוב העברי והתנועה הציונית, ביום סיום המנדט הבריטי על ארץ-ישראל, ובתוקף זכותנו הטבעית וההיסטורית ועל יסוד החלטת עצרת האומות המאוחדות, אנו מכריזים בזאת על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל, היא מדינת ישראל. זוהי זכותו הטבעית של העם היהודי להיות ככל עם ועם עומד ברשות עצמו במדינתו הריבונית".

שם, דגל, לבוש מאפיין, אמנה קבוצתית, מגילת עצמאות, הזכות להכרעה והחלטה עצמאית, הכרזת עצמאות, המנון, שיר - כל אלה ורבים אחרים משקפים עצמאות: עצמאות של עם, של קבוצה, של אדם.

ביום ה' באייר תש"ח הוקמה מדינת ישראל, והעם היהודי זכה לעצמאות. ומתי זוכה קבוצה לעצמאות? מתי זוכה אדם לעצמאות?

יש הקושרים את הפיכתו של אדם לעצמאי בטקסי הבר-מצווה והבת-מצווה, המתקיימים בגילאי 13 ו- 12. במהלך הטקס אומר האב: "ברוך שפטרני מעולו של זה"; אך זהו רק תחילתו של תהליך ארוך ומייגע, ואין אנו יודעים מתי יסתיים. מערך הפעילויות הבא מכונה "בדרך לעצמאות".

עצמאות היא הזכות להכריע ולהשפיע על עתידנו, לומר ולייצג את עצמנו, להחליט בעצמנו למען עצמנו.

ומדוע "בדרך לעצמאות"?

משום שאין אדם הופך לעצמאי בן-לילה; זהו תהליך ארוך, המשלב בתוכו הגדרה עצמית, בניית זהות אישית, ייחוד אישי, בגרות, יצירת אמון של הסובבים אותך, ובעיקר - לקיחת אחריות אמיתית על מעשיך ועתידך.

התהליך מתחיל עם הסימנים הראשונים של גיל ההתבגרות. ועם השנים הופך האדם יותר ויותר עצמאי, שלב אחר שלב.

מערך הפעילויות "בדרך לעצמאות" עוסק בתהליך. הוא מחדד את המושג "עצמאות" ואת הדרך, שבה באה זו לידי ביטוי. הוא גם בוחן את הגבולות לעצמאות: העצמאות, שלה אנו מייחלים, אינה חופש ללא גבולות - אלא החופש

לקבל על עצמנו, מתוך בחירה, את הגבולות ולאמצם. גבולות אלה נקבעים על-ידי החברה הסובבת אותנו: המשפחה, המסגרות שאנו משתייכים אליהן, החברים, אנחנו ועוד.

במסגרת הפעילויות נעסוק בעצמאות בשלושה ממדים שונים:

- עצמאות אישית: צעדים ראשונים בבניית זהות אישית, העיסוק בייחוד האישי.
- עצמאות קבוצתית: בניית אמנה קבוצתית, הגדרת הקבוצה, קביעת היעדים, תהליך ובסופו הכרזה קבוצתית.
- עצמאות העם.

רבים הקווים המקבילים והדומים בשלושת ממדים אלה.

מטרות מערך הפעילויות סביב הנושא:

1. החניך יגדיר את המושג "עצמאות".
2. החניך יבחן את המושג "עצמאות" בשלושה מעגלי התייחסות: עצמאות אישית, עצמאות קבוצתית, עצמאות של עם.
3. החניך יכיר סמלים, המביאים לידי ביטוי את העצמאות, ויבחן אותם.
4. החניך ייקח חלק בתהליך הבנייה, ההגדרה והגיבוש של קבוצתו.
5. החניך יבחן את דרכה של המדינה לקראת עצמאותה.

פעילות 1: "פתאום קם אדם בבוקר הוא מחליט כי הוא עם, ומתחיל ללכת"

תנועת הצופים תקדם יוזמה, מצוינות ומקצועיות.

רקע

"פתאום קם אדם בבוקר, מחליט כי הוא עם, ומתחיל ללכת"; שאיפתו הבלתי - פוסקת של האדם - בדומה לעם - היא להיות עצמאי ואדון לעצמו. כל אדם שואף להיות אחראי לחייו, לשלוט על גורלו, להחליט בעצמו את החלטותיו, ולקבוע בעצמו ולעצמו את יעדיו. בפעילות זו נעמוד על הסמלים השונים, המבטאים עצמאות; ונערוך הקבלה בין הסמלים, המסמלים עצמאות של אדם - לאלה המסמלים עצמאות של עם. פעילות זו מהווה פתיח לנושא "בדרך לעצמאות".

מטרות הפעילות

1. החניך יבחן את משמעות המושג "עצמאות".
2. החניך יזהה סמלים וביטויים, המסמלים עצמאות של עם ומדינה.
3. החניך יזהה סמלים וביטויים, המסמלים עצמאות של אדם או קבוצה.
4. החניך יעמוד על הקשר בין עצמאות אישית לעצמאות של עם.

מהלך הפעילות

שלב א: מסלול העצמאות (כ-60 דקות)

בפעילות זו אנו "שוברים" את שגרת הפעילויות, המתקיימות בחדר סגור, ויוצאים קצת אל הרחוב. במסגרת משחק-דרך הנערך בחוליות קטנות, אנו עומדים על הסמלים וההיבטים השונים המתקשרים לעצמאות - אישית ולאומית.

1. מחלקים את הקבוצה לחוליות עבודה. בכל חוליה 4-5 משתתפים.
2. את המשחק פותחים במרכז השבט. כל חוליה מקבלת לידיה את המשימה הראשונה. בסיום ביצוע המשימה היא מופנית למקום הימצאו של הפתק הבא, ובו משימת המשך והפניה למקום הבא, וכן הלאה (הפתקים בנספח א).

3. חוליה, שאספה את כל דפי המשימות וביצעה אותן, מגיעה אל נקודת הסיום.
4. בנקודת הסיום מקבלים החניכים תעודת עצמאות (נספח ב).

הצעות לתחנות הפעלה

1. טקס בר-מצווה כטקס מעבר לבגרות.
מיקום התחנה: בית-הכנסת הקרוב לשבת. תאמו עם רב בית-הכנסת ביקור קצר בתוך בית-הכנסת, וקבלת הסבר קצר על טקס בר-המצווה.
בדף המשימה, שיקבלו המשתתפים מהרב, יוצגו שאלות בנושא הטקס, ובעזרתו של הרב יענו החניכים על השאלות.
2. הדגל כסמל לעצמאות.
3. השפה שבה אנו מדברים כסמל לעצמאות.
הצעה למיקום התחנה: חנות הספרים הקרובה.
4. קביעת סדרי עדיפויות: החלטה עצמאית של מה חשוב יותר ומה חשוב פחות (העצמאות להחליט מהם סדרי העדיפויות, המנחים אותנו בהחלטותינו).
הצעה למיקום התחנה: סניף בנק קרוב. רצוי שאחד מפקידי הבנק ישתף פעולה וימסור את המשימה, ולא - יעשה זאת אחד מחברי השכבה הבוגרת בשבת.
5. הכרה: אילו אנשים, הסובבים אותנו, מכירים בעצמאותנו.
הצעה למיקום התחנה: כיכר מרכזית או המרכז המסחרי בקרבת השבת.

שלב ב: סיכום המשחק (כ-20 דקות)

1. מכנסים את כל החוליות ובודקים יחד כמה משימות הצליחו להכין ולסיים בזמן שהוקצב להם. הקבוצות השונות יציגו את משימותיהן.
2. שואלים:

■ **אילו סמלים, שהוצגו במהלך הפעילות ונוספים, מסמלים עצמאות?**
(דוגמאות: דגל, טריטוריה, הזכות להחליט לעצמך).

■ באילו מן הנושאים, שעלו במסלול העצמאות, אתם חשים עצמאיים? באילו אתם עדיין תלויים בהורים?

■ אין הכוונה לערוך השוואה בין החניכים מי עצמאי יותר ומי פחות - אלא לעסוק יותר בתחושה האישית ובתחושה שהסביבה משדרת לנו.

■ האם ניתן לערוך הקבלה בין הסמלים, המסמלים עצמאות של עם - לאלה המסמלים עצמאות של אדם?

(לדוגמה: טריטוריה: לכל עם יש אדמה, המדינה; הטריטוריה של אדם הוא חדרו וביתו.)

שפה: לכל עם שפה משלו; גם אנחנו, כמתבגרים, מאמצים לעצמנו שפה, מילים מאפיינות.

לבוש, דגל: אנחנו יוצרים לעצמנו לבוש ייחודי, המאפיין אותנו ואת חברינו. לבוש זה מסמל אותנו, ומייחד אותנו בדומה לעם ולפולקלור שלו.)

■ מיהם האנשים, שצריכים להכיר בעצמאות האישית שלנו? האם הם עושים זאת? האם אנו מקיימים מאבק על העצמאות שלנו?

(קיימת מערכת יחסים עדינה בין עולם המבוגרים לעולם בני הנוער. ההכרה בעצמאות היא מצדן של ההורים, המורים, האחים הגדולים. בדקו איך תופס עולם המבוגרים את העצמאות; ואם מתקיים "מאבק" לעצמאות - אילו דרכים? [שיחה עם ההורים, מחלוקות חוזרות ונשנות, משא-ומתן: אם תוכיח את עצמך בלימודים - אז נוכל לתת לך להחליט בשביל עצמך... ועוד].)

■ האם להורים ולמבוגרים קל יותר להתייחס אלינו כמבוגרים ועצמאים בנושאים

מסוימים, ואילו באחרים הם מתקשים? אם כן, מהי הסיבה, להערכתכם?
(הצורך להשאיר את הילד תחת חסותך; הקושי להיפרד מהתלות; הצורך של הילד בהורה; פחד מפני טעויות שהילד עלול לעשות בשל גילו הצעיר; הילד מעוניין בעצמאות, אך מדבר רק על זכויות ושוכח את החובות...)

למושג "אחריות" אין שום מובן,
אם אינו מהודק היטב למילה "אני".
אין אחריות בלי "אני". (ס. יזהר)

הערות

1. **לגבי הפעילות :** את הפעילות כולה ניתן לקיים באולם גדול, ובו פזורות תחנות ההפעלה השונות. במקרה זה ישתלבו הפעולות בצורת "שניצל-בורשט".
2. כדאי לאסוף את העבודות והמשימות שהכינו החניכים.
לגבי החניך : החניך בוחן את מידת עצמאותו באופן מוחשי בעזרת חבריו.
לגבי הקבוצה : הקבוצה מתגבשת סביב יכולתה לשמש תמיכה לחבריה.

נספחים

נספח א: המשימות

בר-מצווה

עליכם לענות על השאלות הבאות, ואחר-כך לגשת לנקודה הבאה במסלול.
מי אומר למי "ברוך שפטרנו מעונשו של זה" ? למה?
כיצד מכוונים הסימנים הקובעים את הניגון, שבו אנו קוראים
את התורה?
איזו פרשה תיקרא בשבת הקרובה?
מהי ההפטרה בשבת הקרובה?
מדוע זורקים סוכריות על ראשו של הנער העולה לתורה?
סיימתם? - רוצו לתחנה הבאה במסלול: _____

הדגל כסמל לעצמאות

דגל ישראל מורכב משני פסים בצבע כחול
על בד לבן, ובמרכז מגן-דוד.
שני הפסים על הבד הלבן מזכירים את הטלית,
והמגן-דוד הוא סמל יהודי חשוב.
לרשותכם דוגמאות לדגלי מדינות נוספות,
בדים לבנים, צבעים ומכחולים. על כל חבר מהחוליה
להכין לעצמו דגל אישי, המסמל אותו ואת עצמאותו.
סיימתם? - רוצו לתחנה הבאה במסלול: _____

השפה שבה אנו מדברים כסמל לעצמאות

אליעזר בן-יהודה - הוא שהחיה את השפה העברית.
עד אז השתמשו בה אך ורק בשעת התפילה - ואילו הוא הפך אותה
לשפה חיה ונושמת - שפת העם היהודי.
השפה היא סימן לעצמאות. הפעילו את מכשיר הטייפ, ורשמו על דף
המשימה את המשמעות של המילים שנציג בקלטת.
הוסיפו לרשימה חמש מילים או חמישה משפטים, המאפיינים אתכם.
סיימתם? - רוצו לתחנה הבאה במסלול: _____
(המילים: שח-רחוק (טלפון), נמנמה (פיגי'מה), יעקובית (ז'קט)).

ומשפת הסלנג: סטלבט, חבל על הזמן, חמשוש, זולה...)

קביעת סדרי עדיפויות

כדברי חכמינו: "אם אין קמח - אין תורה":

אחד מסימני העצמאות החשובים

הוא העצמאות הכלכלית, ובעולמנו המתקדם - תקציב...

בשקית המצורפת תמצאו תקציב אישי על סך 200 ש"ח לכל חניך.

על כל חבר בחוליה לכתוב על-גבי הפתק המצורף מה יעשה בכסף

בשבוע הקרוב.

אספו את כל תוכניות התקציב.

סיימתם? - רוצו לתחנה הבאה במסלול: _____

הכרה

ביום 29.11.1947 - היום המכונה בפינו "כ"ט בנובמבר" -

התכנסה עצרת האומות המאוחדות להחליט אם יש

להקים מדינה יהודית בארץ-ישראל (תוכנית החלוקה).

בהצבעה זו הצביעו רוב המדינות בעד!

עם הקמת המדינה, ביום ה' באייר תש"ח, הכריזו מדינות

שונות בעולם כי הן מכירות במדינת ישראל. הראשונה

מביניהן היתה ארצות-הברית.

עליכם לאסוף עשרים חתימות של עוברי-אורח,

שיהיו מוכנים לשמוע את טענותיכם ולהכיר בעצמאותכם.

סיימתם? - גשו לתחנה הבאה במסלול: _____

נספח ב: תעודת עצמאות

וזאת לתעודה

כי החניך (החניכה) _____

סיים (סיימה) בהצלחה את מסלול העצמאות

למושג אחריות אין שום מובן,
אם אינו מהודק היטב למילה "אני".
אין אחריות בלי "אני". (ס. יזהר)

קבוצת _____ תאריך _____

פעילות 2: בלי גבולות

תנועת הצופים תפעל למימוש עקרונות, הרואים את האדם אדון למעשיו.

רקע

בדרך-כלל נמצא חניך כיתה ז' בתחילתה של הדרך לעצמאות. מצד אחד הוא עדיין תלוי מאוד בהוריו וכפוף לחוקיו של הבית שבו הוא גר - אך שלב אחר שלב הוא זוכה יותר ויותר להיות מעורב בהחלטות הקשורות בו, עד שהאחריות כולה תועבר אליו, ואליו בלבד.

עצמאות, אם כך, אינה חופש ללא גבולות - אלא העברת האחריות מההורים לילד עצמו: האחריות על בחירותיו, על החלטותיו, על דבריו ועל הגבולות שיבחר לקבוע לעצמו במסגרת השתייכותו לקבוצה ולחברה.

יחד נבחן באילו תחומים אנו עצמאיים וקובעים בעצמנו ולעצמנו את הגבולות - ובאילו תחומים אנחנו תלויים עדיין בסמכותם של ההורים. נעמוד גם על החסרונות והיתרונות בכל אחת מהגישות (כן, גם לחופש בלי גבולות יש חסרונות!).

מטרות הפעילות

1. החניך יעריך את המידה, שבה אדם שם לעצמו גבולות בחברה.
2. החניך יעמוד על הסיבות לעצמאותו בתחומים מסוימים, ותלותו באחרים.
3. החניך יעריך את תפקידה וחשיבותה של תחושת העצמאות והאחריות על המוטיבציה להתקדם ולקחת יוזמה.
4. החניך יגדיר גבולות לחופש ולעצמאות לעשות כרצונו בחברה.

מהלך הפעילות

שלב א: משחק פתיחה (כ-10 דקות)

1. פותחים את הפעילות במשחק האנדרלמוסיה:

עם כניסתו לחדר יקבל כל חניך פתק קטן, ובו הוראה. לכל כמה חניכים תהיה הוראה דומה.

לדוגמה: עליך לשבת על הרצפה בשקט ולשיר "יונתן הקטן".

עליך לרקוד הורה במרכז החדר.

עליך לדאוג, שכל חניכי הקבוצה יישבו על הרצפה בשקט.

עליך להסתובב בחדר ולשיר.

עליך לקפוץ במרכז החדר ולגרום לכל שאר החניכים לעשות כמוך.

מרגע הינתן האות, על כל חניך להתנהג בהתאם להוראה הכתובה לו.

2. אחרי כמה דקות של משחק מבקשים מן המשתתפים לשבת במעגל.

ושואלים: מה היתה הסיבה לאנדרלמוסיה (לבלגן)? מה קרה במשחק?

מדוע נאלצו החניכים בשלבים שונים של המשחק לוותר על רצונם ועל

משימתם?

(בקבוצה יש רצונות רבים, ולעתים ההשתייכות לקבוצה מחייבת הצבת גבולות

ומגבלות לרצונות האישיים).

שלב ב: אני צריך, אני רוצה (כ-15 דקות)

1. מחלקים את הקבוצה לקבוצות קטנות (רצוי לחזור על החלוקה שנעשתה בשלב הקודם).

2. כל חניך מחפש את החניכים, שקיבלו הוראה דומה לשלו (כך תהיה החלוקה אקראית; והחניכים יפעלו וישתפו פעולה עם אלה, שבדרך-כלל אינם בקבוצה קטנה אתם, ויחד ייצרו קבוצה קטנה).

3. כל קבוצה תקבל שני שירים (נספח א). עליה לחבר בית נוסף לכל שיר:

1. "הצריך הזה" / יהונתן גפן

2. "שבת בבוקר" / תרצה אתר

4. שואלים :

■ מה מבטא השיר הראשון לעומת השיר השני?

■ איזה שיר מוצא חן בעיניכם יותר? מדוע?

■ הציגו את הבית הנוסף שחיברתם לכל שיר.

■ מי קובע את הצריך? מי קובע את האפשר?

השיר הראשון מבטא את החובות והדברים שאנחנו צריכים לעשות - אך לאו דווקא רוצים לעשות - ואת התסכול: מרוב דברים שאני צריך לעשות, אני שוכח מה אני רוצה לעשות.

לעומת זאת, מבטא השיר השני את החופש לעשות כרצוני: יש לי אפשרויות רבות לעשות דברים כרצוני, ואני הבוחר מה אני רוצה לעשות בזמני. השיר מבטא ילדותיות: אין דאגות, אין שאיפות בחיים, שלמען עלינו להשקיע זמן וזיעה, הכול פתוח ואפשרי.

את הצריך אנו קובעים לעצמנו, כי אנו רוצים להגיע לתוצאות כלשהן; אך בדרך אליהן אנו נדרשים לעשות דברים, שלא תמיד אנו רוצים לעשות. המבוגרים - הורים ומורים - גם הם קובעים לנו מה צריך.

שלב ב: משחקי תפקידים (כ-40 דקות)

1. מחלקים את הקבוצה לארבעה צוותים.

כל צוות מקבל שתי כרטיסיות, המתארות שתי דמויות (נספח ב), הנמצאות בוויכוח או עימות כלשהו. על חברי הצוות לדון בבעיה, העולה מתוך הכרטיסיות, ולהציגה בפני כלל הקבוצה במשחק תפקידים. הערות: * כדאי להכין לפעילות קופסת תלבושות; באמצעותה ייכנסו החניכים לאווירה מתאימה.

* בכל שלב במשחק התפקידים יוכל אחד מחברי הקבוצה להחליף את חבריו.

משחקי התפקידים משקפים מצבים, שבהם מציבים לנו גבולות: אנו נאלצים לעשות מה שצריך - ולא דווקא מה שאנו רוצים. גבולות אלה מצמצמים אפוא את העצמאות שלנו.

בודקים עם החניכים:

- **מדוע, לדעתכם, מציבים המבוגרים גבולות לעצמאות שלנו? האם הדבר משקף חוסר-אמון, חשש מפני טעויות, חוסר-יכולת של הילדים להציב לעצמם את הגבולות?**
- **האם תמיד נתפסת הצבת גבולות בעינינו כשלילית? ולחילופין, האם חופש ללא גבולות תמיד טוב ונכון בעינינו?**
(בדקו עם החניכים: מה היה קורה, להערכתם, אילו לא הוצבו כלל גבולות, והכול היה מותר ואפשרי? סביר להניח, כי החופש של אדם אחד היה פוגע בחופש של האחר; אך כאשר הגבולות נקבעים במשא-ומתן מתוך התחשבות בכל הצדדים, הם נעשים מקובלים יותר ומקדמים יותר את האדם ברמה האישית ואת החברה כולה.)
- **באילו נושאים קובעים לנו ההורים את הגבולות? באילו תחומים קובעים אנו לעצמנו?**
ניתן להכין בצד אחד של החדר את "קיר העצמאי", ועליו יכתבו החניכים את התחומים, שבהם הם עצמאיים; ובצד אחר של החדר את "קיר התלוי", ובו התחומים שבהם הם מוגבלים ותלויים במבוגרים.
- **האם אנשים מבוגרים חיים ללא גבולות? האם ניתן לחיות בחברה ללא גבולות?**
(אנשים מבוגרים מכתיבים לעצמם את הגבולות כי למעשה הגבולות הם חלק מחיינו. המעבר לבגרות הוא המעבר מהצבת הגבולות על-ידי ההורים והמבוגרים למעננו - להצבת הגבולות בעצמנו ולעצמנו.)
- **כיצד מוגדרים הגבולות בחברה? מי מחליט מהם הגבולות?**
(בדרך-כלל נקבעים הגבולות במשא-ומתן: בינינו לבין ההורים, ובינינו לבין חברינו.)

אדם עצמאי אינו אדם ללא גבולות -
אלא אדם המציב לעצמו ובעצמו את הגבולות.

הערות

לגבי הפעילות: במהלך הפעילות יש להשתמש ככל האפשר בדוגמאות מחיי היומיום של החניכים.

לגבי החניך: החניך בוחן את הגבולות האישיים שלו מול הקבוצה.

לגבי הקבוצה: הקבוצה בוחנת את המשא-ומתן, המתקיים בה, על תהליך הצבת הגבולות.

נספחים

נספח א: השירים

הצריך הזה / יהונתן גפן

צריך לקום מהמיטה, צריך לגמור את החביתה.
צריך לצחצח שיניים.
צריך להסתפר, צריך להיזהר,
צריך לנוח בצהרים.
צריך לסדר את החדר, צריך לעטוף את הספר,
צריך לשמוע בקול ההורים.
צריך להתרחץ, צריך להתאמץ,
צריך להכין שעורים.
צריך ללעוס לאט, צריך להיות נחמד,
ולהגיד לאן אתה יוצא.
צריך וצריך, ומרוב שהצטרכתי –
כבר שכחתי מה אני רוצה.

שבת בבוקר / תרצה אתר

שבת בבוקר! יום יפה,
אמא שותה המון קפה,
אבא קורא המון עיתון,
ולי יקנו המון בלון.
אפשר ללכת לירקון, לשוט שם בסירה,
או לטייל עד סוף הרחוב ולשוב בחזרה,
אפשר לקטוף פרחים, כאלה שאסור,
ואפשר ללכת עד הגן
ולראות שהוא סגור.

נספח ב: משחקי תפקידים

א. הורים וילדים סביב נושא המשפחה

שמי גליה, ואני בת 12. בכל יום שישי אני מקיימת עם הוריי ויכוח חוזר, שוב ושוב על אותו עניין: בכל ליל שבת אנחנו נפגשים, הבנים והבנות של הכיתה, במרכז המסחרי, ומשם יוצאים לבלות. כמעט כל ליל שבת יש לנו מסיבות ימי-הולדת, ואנחנו מבליים יחד. ההורים לא מצליחים להבין כמה זה חשוב לי, ובכל פעם מבקשים ממני לבוא אתם לארוחה משפחתית, כי משפחה זה חשוב! נכון, משפחה זה חשוב - אבל למה בליל שבת?!

שמי דורית, ואני אמא של גליה. אני עייפה מאוד!!! כל ליל שבת צריך לקיים אתה אותו ויכוח ולנסות להסביר לה, שמשפחה זה לכל החיים; ואם המשפחה לא תיפגש ותבלה יחד, לא תהיה לה כל משמעות. אבל איך מסבירים כמה משפחה חשובה לילדה בת 12, שכל מה שמעניין אותה זה חברים וחברות?! אני לא רוצה שתוותר על חיי חברה, אבל ליל שבת זו ההזדמנות היחידה להיפגש. לא יקרה שום דבר, אם היא תגיע למסיבות שלה יותר מאוחר.

ב. תלמידים ומורים סביב נושא הלימודים

שמי גיא, ואני נציג מועצת תלמידים בבית-הספר. אני תלמיד בכיתה ז', ומלבד שיעורים ולימודים לא נותר לי זמן לשום דבר! אני אוהב לשחק כדורסל, אני חניך בצופים, אני רוצה קצת זמן לבלות עם חברים - אך בית-הספר שבו אני לומד מעמיס עלינו, התלמידים, כמות לא הגיונית של משימות ועבודות, וכך לא נותר לנו פנאי לעשות שום דבר מעבר ללימודים. נכון, לימודים זה חשוב - אבל אנחנו בגיל שבו רוצים קצת לבלות וליהנות!

שמי אבינועם, ואני מנהל בית-הספר שבו לומד גיא.
נכון, גם אנחנו היינו צעירים ורצינו לבלות וליהנות, כי
אכן מי רוצה להשקיע בגיל הזה את כל זמנו בלימודים?!
אבל אז לא ידענו מה שאנו יודעים כיום, כמבוגרים:
שבלי השכלה לא ניתן להתקדם בעולם של היום;
שמי שיבחר לזלזל בלימודיו ויעסוק בדברים
רבים אחרים לא יוכל להגיע להישגים בעתיד,
ובשלב שכבר יבין זאת - כבר יהיה הדבר מאוחר מדי.
לכן קיימת מסגרת של הורים ומורים. נכון, אתם בוגרים -
אך עדיין יש כללים, ואנחנו הקובעים אותם.
אין לי ספק כי בעתיד תודו לנו על כך.

ג. הורים וילדים

שמי יובל, ואני בן 13. עצמאי, אחראי, בוגר, ויכול להחליט לעצמו
מה כדאי ומה לא, מה מותר ומה אסור.
האם לא הגיע כבר הזמן שההורים שלי יפסיקו לנהל לי את החיים ולומר לי מה
לעשות, מתי לעשות, מה חשוב יותר ומה חשוב פחות?
שלא תבינו אותי לא נכון: אני אוהב מאוד את ההורים שלי ובסך-הכול הם
בסדר, כאלה שמבינים עניין - אבל אני עדיין מרגיש בבית כמו תינוק, שלא יכול
להחליט בשביל עצמו.
מצד אחד אומרים לי: "התנהג כמו מבוגר!" - אבל מצד שני לא נותנים לי לעשות
זאת.

שמי אלי, ואני אביו של יובל.
אני שומע את יובל ואני נזכר בעצמי, כשהייתי צעיר, בוויכוחים האין-סופיים האלה
עם אבי: מה מותר? מה אסור? אני זוכר שהוא היה מספר לי איך לא העז להתווכח
עם אביו, ותמיד עשה מה שאמרו לו.
אני לא רוצה שיובל ירגיש שהוא לא יכול לעשות מה שהוא רוצה - אבל הוא עדיין
צעיר, צעיר מדי להחליט ולקבוע לעצמו גבולות.

ד. חניכים זה עם זה במסגרת פעילות בקבוצת צופים

שמי מיכל, ואני חניכה בגדוד ז' בשבט ה"מגשימים" בצופים.
אנחנו קבוצה גדולה יחסית בשבט, 25 חניכים, בנים ובנות.
בדרך-כלל נחמד לנו יחד, ואנחנו נהנים מאוד לבוא לפעילות.
אבל בזמן האחרון התחילו ויכוחים בתוך הקבוצה בין הבנים והבנות,
ובעיקר בין הבנות, ובראשן אני, לבין יפתח.
יפתח אוהב לשחק, בעיקר כדורגל. אין לו סבלנות לשבת ולדבר או לעשות כל דבר
אחר רציני וחשוב. הוא מפריע לנו ומפריע למדריך, וזה מתחיל להימאס על כולנו.

שמי יפתח, ואני חניך בקבוצה של מיכל בשבט ה"מגשימים" בצופים.
אני לא אומר ששיחה אינה חשובה, ויש נושאים רבים מאוד המעניינים אותי בעולם
הזה מלבד כדורגל - אבל אי-אפשר לשבת ולדבר כל היום!
אומנם מיכל אוהבת לדבר, והבנות אוהבות לדבר - אבל זו גם הקבוצה שלי!

פעילות 3: כולם שונים, כולם שווים; או סיפורו המוזר ומלא התימהון של אי-ההיגיון

תנועת הצופים תשמור על זכותו של כל פרט וקבוצה במדינת ישראל
לקיים אורח-חיים על-פי אמונתם.
תפעל למען סובלנות והכרת השונה בתפיסת עולמו, בחייו ובתרבותו, תוך
מאמץ לגשר בין השונים בחברה (ושמירה על הייחודיות של הפרטים
השונים).

רקע

בפעילות זו נעמת זו מול זו חברה, המדגישה את האינדיבידואל, המשמרת
והמדגישה את אישיותו הייחודית של כל חבר בה - מול חברה, השואפת שכל חבריה
ידמו זה לזה ויסכימו זה עם זה. נעמוד על היתרונות והחסרונות בכל גישה, ונבדוק
את הגישה המועדפת עלינו כקבוצה חברתית.
לא פעם מרגיש הפרט, שהוא הולך לאיבוד בתוך שפע של מוסכמות קבוצתיות
בנושאי לבוש, התנהגות, עמדות ודעות. הייחודיות של כל פרט ומאפייניו האישיים
מתערבבים אפוא בהחלטות הרוב. בפעילות זו נעמוד על החשיבות שבשמירת
הייחוד האישי ונשאל:
האם על כל חברי הקבוצה להתלבש, להיראות, ולחשוב באותה הצורה - או שלכל
חבר קבוצה יש הזכות לבחור אחרת?

מטרות הפעילות

1. החניך יזהה מאפיינים והתנהגויות, הזהים לכל חברי הקבוצה.
2. החניך יעריך את היתרונות והחסרונות בחברה, הכופה על חבריה להתנהג באופן
זהה זה לזה, ואינה מביאה לידי ביטוי את הייחוד והשונות של כל אחד מהם.
3. החניך יגדיר באילו תחומים, להערכתו, על החברה לקבוע לחבריה "כללי
התנהגות" - ובאילו תחומים יכול כל אדם להביא לידי ביטוי את רצונותיו.
4. החניך ינתח את הסיפור בהקשר לקבוצות בחברה הישראלית.

5. הקבוצה תבדוק באילו תחומים, אם בכלל, קיימת קביעה חברתית של חברי הקבוצה בקבוצתם.

מהלך הפעילות

שלב א: האי-היגיון (כ-30 דקות)

1. מספרים את הסיפור "האי המוזר ומלא-התימהון של אי ההיגיון" (נספח א). זהו סיפור על שתי קבוצות המתגוררות על אי אחד: האחת - מיעוט, והאחרת - רוב, ולהן מאפיינים והתנהגויות שונים אלה מאלה. לכל קבוצה צורת חיים משלה, ודרכים שונות להביע את אמונותיה. לשתי הקבוצות מועצה משותפת, בה מתקבלות החלטות על החיים המשותפים באי. בדרכים לגיטימיות מנסה קבוצת המיעוט לשנות את דפוסי החיים בהתאם לאמונותיה, ומבקשת מקבוצת הרוב לאמץ גם את מנהגיה. מתוך התחשבות ורצון לבוא לקראתם של אנשי המיעוט, מאמצת אט-אט קבוצת הרוב את המנהגים וההתנהגויות השונים של קבוצת המיעוט. הסיפור בוחן את הדרך, שבה משתלט המיעוט על הרוב, וכופה עליו בדרכי נועם לנהוג בדרך שאינו מאמין בה.
2. איך קוראים את הסיפור?
קיימות כמה דרכים, אך חשוב להתאים את הדרך לאופי הקבוצה ולמידת הקשב של החניכים:

- מקריאים את הסיפור.
- החניכים מקריאים את הסיפור בשיטת המנחה המתחלף: כל עמוד נקרא על-ידי חניך אחר.
- מכינים כרטיסיות, ועליהן קטעים מן הסיפור; והחניכים מכינים הצגה קצרה שלו.
- מקליטים את הסיפור על-גבי קלטת טייפ, ומשלבים בה מוסיקה ואפקטים שונים.

שלב ב: משחקי תפקידים (כ-40 דקות)

1. לקראת סופו של הסיפור (בטרם התכנסה המועצה המשותפת לפגישה האחרונה, החותמת את הסיפור ומעבירה את המסר שלו) עוצרים ומחלקים את הקבוצה לארבע קבוצות קטנות. כל קבוצה מקבלת משימה, המשלבת משחק תפקידים ומתקשרת לסיפור (נספח ב).

2. הקבוצות מציגות את המשימות.

שלב ג: סיכום (כ-15 דקות)

ניתן לתת לכל חניך את אחת השאלות שבדיון ולקיים ריאיון הדדי, כלומר:
החניכים מסתובבים בחדר, מראיינים את חבריהם בהתאם לשאלה שהתבקשו
לשאול, ומתראיינים הם עצמם על-ידי חבריהם לקבוצה.
אוספים את התשובות וכותבים אותן על-גבי פלקט מסכם.

■ מה חשתם כלפי קבוצת המיעוט בסיפור? כיצד חשתם כלפי הרוב?

(הסיפור גורם לנו לחוש אמפטיה דווקא כלפי קבוצת הרוב, הנאלצת פעם אחר
פעם להתפשר על עקרונותיה ולנהוג על-פי רצונותיו של המיעוט, המוצגות
בסיפור כלא נורמליות ומשונות. הסיפור נכתב באופן מגמתי, כאמירה חברתית.)

■ כיצד אתם מעריכים את הדרך, שבה התמודדו הקבוצות עם השונות ביניהן?

(לאורך כל הסיפור בחרה קבוצה אחת לוותר ולנהוג על-פי הקבוצה האחרת.
למעשה לא מתקיים בסיפור מפגש או התפשרות, אלא ויתור של צד אחד
והתעקשות של האחר.)

■ מדוע מוצג הרוב כ"מטורף" בסיפור?

(הסיפור מציג את הרוב כמטורף, משום שהוא מוותר על זכותו לחיות את חייו
על-פי אמונתו ורצונו - לעומת המיעוט המוצג כ"מטורף" במנהגיו, אך למעשה
הנוהג בשפיות.)

■ איך הייתם אתם בוחרים להתמודד עם מצב שכזה?

העמידו את החניכים בפני הדילמה והצורך להחליט החלטה גורפת לכלל
הקבוצה, הדורשת ויתור - או אי-ויתור.

■ האם קיימים בקבוצה תחומים והתנהגויות, המאפיינים את כל חברי הקבוצה?

האם גם אלה מהווים סוג של כפייה חברתית?

(נעילת נעליים מסוג מסוים, גיינס קרוע, פירמה או דגם של בגדים, צורת דיבור
מסוימת - כל אלה הם נורמה התנהגותית גורפת. חניך, שאינו נוהג על-פי נורמה
זו, לא מתקבל בקבוצה או בחברה. האם זוהי דוגמה לכפייה חברתית?)

■ באיזו דרך אנו מקבלים החלטות גורפות בקבוצה? האם אנו מייחסים חשיבות

לשונות בין החניכים?

נבדוק עם החניכים באיזו מידה מחליטה הקבוצה החלטות גורפות, כלומר המחייבות את כלל חברי הקבוצה, מבלי להתחשב בשוני בין החברים השונים. (בדרך-כלל משלבת החלטה גורפת כפייה על אלה שאינם מסכימים עם ההחלטה. יש לבדוק היטב: מתי ההחלטה היא לשם יצירת קונפורמיות ותחושת שייכות - ומתי היא כפייה.)

■ האם הסיפור יכול לקרות גם במציאות?

■ אילו קבוצות בחברה הישראלית בעלות אורח-חיים שונה אתם מכירים?

(דוגמאות לדילמות דומות, המתקיימות בחברה הישראלית: המחלוקת בין דתיים לחילונים, בין ערבים ליהודים, בין ותיקים לעולים חדשים, ועוד.)

”אדם באמונתו יחיה”: לכל אדם הזכות לחיות את חייו על-פי רצונו

ומצפונו. במסגרת חברתית, במפגש בין אנשים ואמונות שונות, מתקיימת

הידברות, ובכל החלטה משותפת קיימים פשרה וויתור.

הערות

לגבי הפעילות: 1. יש להשתמש ככל שניתן בדוגמאות מחיי הקבוצה: הדרך

והנושאים, שבהם היא מחליטה החלטות גורפות.

2. יש להיזהר מהשלכת הסיפור על מחלוקת ספציפית במדינה;

השלכה כזו תגרום להתרסה נגד מגזר מסוים ותעכב בדיקה של

קונפורמיות מול כפייה בקבוצה עצמה.

לגבי החניך: החניך בוחן את התחומים, שבהם הוא מוותר על עקרונות ורצונות

שלו לטובת הקבוצה והחברה הסובבות אותו.

לגבי הקבוצה: הקבוצה הופכת מודעת יותר לויתורים, שהיא דורשת כקבוצה

מחבריה השונים. מודעות זו יכולה להוביל לגילויי סובלנות ופתיחות
כלפי חבריה השונים בעתיד.

נספחים

נספח א: הסיפור

נספח ב: המשימות

אי-ההיגיון

עליכם לכתוב מכתב בשם
נציגי ה"רוב" למועצה.

אי-ההיגיון

עליכם להציג דיון בין אמהות מה"רוב",
הנפגשות עם אמהות מה"מיעוט",
ברב-שיח בנושא: "אכילת מרק במזלג..."

אי-ההיגיון

עליכם להכין תמליל של
ישיבת מועצה, שבה דנים נציגי הרוב
בבקשות של נציגי המיעוט.

אי-ההיגיון

כתבו פרק ביומנו האישי של אותו
נציג בודד, ה"צועק כמטורף"...

אי-ההיגיון

עליכם להכין הצגה, שבה מתכוננים חברי המיעוט לישיבת המועצה.

פעילות 4: "לפיכך התכנסנו כאן היום..."

תנועת הצופים תחנך לאהבת הארץ, המדינה וערכי הנוף שבה - ערכים היסטוריים ואנושיים.
תפעל להבנת חשיבות קיומה של מדינת ישראל והחיים בה.

רקע

ביום ה' באייר תש"ח (1948) הוקמה מדינת ישראל. מעמד הכרזת המדינה נשא אופי חגיגי ומשמח לאלפים שהקשיבו למקלט הרדיו, המשדר את הבלתי-ייאמן: הקמתה של מדינה יהודית בארץ-ישראל! לצד השמחה הגדולה שרר פחד גדול מהעומד להתרחש; שכן מיד לאחר ההחלטה באו"ם בכ"ט בנובמבר 1947 החלו התקפות הערבים המקומיים על היישובים היהודיים, והיה ברור כי לאחר הכרזת המדינה יצטרפו למאבק גם צבאות ערב שמסביב. וכך אכן קרה: עם הכרזת המדינה פרצה מלחמת העצמאות, ו"צבא שבדרך" ו"מדינה שבדרך" נאלצו להתמודד עם מלחמה כוללת אל מול צבאות ערב: מצרים, ירדן, סוריה, לבנון ועירק. בפעילות זו נכיר לחניכים פרק חשוב ומרכזי בסיפורה של המדינה: התמודדותו של היישוב בארץ עם הקמת המדינה. היכרות עם פרק היסטורי חשוב זה תאפשר לחניך להתחבר לעברה של המדינה ולעברו של עם ישראל ולחוש חלק ממנו.

מטרות הפעילות

1. החניך יכיר סיפורים מראשיתה של המדינה.
2. החניך יעריך את מקומו של המאבק לעצמאות בקיומה של המדינה.

3. החניך יבחן את גילווי הגבורה ותרומתם של הלוחמים על רקע המאבק להקמת מדינת ישראל.
4. החניך יבחן את יחסו כלפי הסיפורים הללו.

מהלך הפעילות

שלב א: "המאבק על הקמת מדינת ישראל" - משחק לוח (כ-40 דקות)

1. מחלקים את החניכים ל 3-4 קבוצות.
2. במרכז של הפעילות לוח המשחק "סולמות וחבלים" (נספח א).
הקבוצות יסתדרו סביב לוח המשחק, המטרה: לצאת מנקודת הפתיחה, ובעזרת הקוביות להגיע אל נקודת הסיום.
בדרכם ייתקלו במשבצות בעלות סימן מיוחד:
משבצת חבל - בה ירדו החניכים בחבל.
משבצת סולם - בה יטפסו על הסולם מעלה.
משבצת אישים - אישים בולטים מראשיתה של המדינה (נספח ב).
במשבצת זו תישאל שאלה על אישיות מפורסמת. הקבוצה, שתזהה את הדמות, תקבל כרטיסיית מידע ותתקדם חמישה צעדים קדימה. תשובה שאינה נכונה תחזיר את הקבוצה חמישה צעדים אחורה.

◆ יגאל אלון

◆ יצחק רבין

◆ מנחם בגין

◆ עזר וייצמן

◆ בן-גוריון

משבצת נעל צבאית - סיפורו של קרב (נספח ג).

- במשבצת זו תקבל הקבוצה כרטיסיית מידע על אתר קרבות ממלחמת העצמאות, ותתקדם חמישה צעדים קדימה.

◆ נגבה

◆ הנגב הלוחם.

◆ דגניה

◆ הקסטל

◆ יחיעם

משבצת משאית צבאית - כרטיסיית "המתן תור" או "התקדם" (נספח ד).
מנצחת הקבוצה שתגיע ראשונה לנקודת הסיום (מעמד הקמת המדינה).

שלב ב: סיכום (כ-15 דקות)

שואלים:

■ **איזו דמות או איזה סיפור קרב נגע ללבך במיוחד? מדוע?**

בדרך-כלל יצביעו החניכים על דמויות וסיפורים שהם מכירים - לדוגמה, סיפורו של יצחק רבין. במסגרת הפעילות נערוך לחניכים היכרות עם דמויות נוספות, שהם מכירים פחות או לא מכירים כלל. ניתן לבקש מהחניכים להציג דווקא דמות או סיפור שלא הכירו קודם.

■ **האם ההיכרות עם סיפורים על המאבק להקמת המדינה גורמים לי להרגיש**

אחרת כלפי המדינה ועצמאותה? במה?

(ההיכרות עם סיפור המאבק להקמת המדינה מאפשר חזרה בזמן לתקופה, שבה קיומה של המדינה לא היה מובן מאליו. הסיפור מאפשר הבנה של הצורך העז של העם היהודי להקים את המדינה, והמחיר הכבד ששילם היישוב היהודי בארץ במאבק זה.)

■ **מה גרם, לדעתכם, לאותם לוחמים ותושבים לסכן את חייהם ולהיאבק על**

עצמאות המדינה? מה היתה משמעותה של העצמאות בעיניהם?

(הקמתה של המדינה היהודית היה צורך הכרחי לעם היהודי. משמעותה היתה להיות - או לחדול. לא ניתן היה להיות חלק מן היישוב היהודי - ולא לקחת חלק כלשהו במאבק. לא ניתן היה להישאר מנותק מתחושת האחריות המשותפת לעשייה למען היישוב.)

■ **כיצד אתם חשים לנוכח הסיפורים הללו מראשיתה של המדינה? האם**

ההיכרות עם סיפורים אלו משפיעה על תחושותיכם כלפי המדינה?

(סיפורים אלו המבטאים גבורה ואהבה עזה לארץ, מחברים אותנו לחשיבות בעצמאותה של המדינה. אנו נזכרים ומחדדים את ההבנה, כי החיים כאן הם זכות שניתנה לנו בזכות אותם לוחמים.)

אין מדינה ניתנת לעם על מגש של כסף. (חיים וייצמן, נשיאה הראשון של מדינת ישראל)

הערות

לגבי הפעילות: י להשתמש בכל הנאמר על-ידי החניכים במהלך העיסוק בנושא עצמאות במסגרת פעולה זו, ולמתוח קווים מקבילים בין העצמאות האישית - לעצמאות המדינה.

לגבי החניך: החניך יבין את חשיבות קיומה של מדינת ישראל ועצמאותה.

לגבי הקבוצה: על רקע סיפורי הגבורה של בני הנוער בתקופת הקמת המדינה תבחן הקבוצה את עצמה כקבוצה.

נספחים

נספח א: לוח המשחק

נספח ב: דמויות

חידות

בן-גוריון

הכרזתי על הקמת המדינה,
ועמדתי אז בראשה.

ליישוב הנגב קראתי,

ואת מקום מגוריי (שדה בוקר) שם קבעתי.

יצחק רבין

לחם בפלמ"ח לשחרור הדרך לירושלים,

כיהן כרמטכ"ל צה"ל במלחמה לשחרור העיר ירושלים.

בראשות הממשלה עמד פעמיים,

ואת הסכם השלום עם ירדן חתם.

בסיום עצרת תמיכה בשלום נרצח על-ידי יהודי.

מנחם בגין

עוד בטרם הוקמה המדינה

לחמתי במחתרת בגבורה.

לראשות הממשלה נבחרתי,

ועל הסכם השלום עם מצרים חתמתי.

עזר וייצמן

את חיל-האוויר הישראלי הקמתי,
בגיבוש הסכם השלום עם מצרים עסקתי.
באיזה תפקיד ייצוגי וחשוב שימשתני, אתה שואל? -
הייתי נשיאה השביעי של מדינת ישראל.

יגאל אלון

בכפר תבור גדלתי,
ובפלמ"ח לחמתי.
על תרבות ישראלית וחזון לעם היהודי דיברתי,
וכשר בממשלה כיהנתי.

כרטיסיות דמויות

דוד בן-גוריון

(1886-1973)

בן-גוריון נבחר לעמוד בראש המדינה החדשה.
הוא זכה להכריז על הקמתה ולנצח על בניינה.
למרות האיבה ששררה בין לוחמי המחתרות השונות,
מיזג אותן לצבא אחד.
איחד את שורות העם וקרא להתגייס ולהטות שכם במלחמה,
"כדי להגן בהצלחה לא רק על יישובים יהודיים ועל היישוב היהודי כולו - אלא
בשעת הצורך גם על הארץ ועל עתידנו הלאומי בתוכה".
הוא פיקד ונטל החלטות קשות במהלכה של מלחמת העצמאות.
"נוכח התקפה מזוינת מצד הערבים תיתכן רק הכרעה של כוח, הכרעה צבאית
יהודית".

יגאל אלון

(1918-1980)

מנהיג פוליטי ואיש-צבא ישראלי.
יליד כפר תבור, נמנה עם מקימי קיבוץ גינוסר שלחוף הכינרת.
מראשוני המפקדים של הפלמ"ח.
זכור כדמות מופת למנהיגות.
כמפקד הגה והוציא לפועל מבצעים חשובים: שחרור המעפילים ממחנה המעצר
בעתלית, ליל מסילות-הברזל, ליל הגשרים, ליל פיצוץ הרדאר ועוד.
עם הקמת המדינה נמנה עם בכירי הפיקוד במלחמת העצמאות.
בן-גוריון אמר עליו: "אתה, יותר מכל מצביא אחר, קבעת את גבולות המדינה
היהודית".

עזר וייצמן

אחת הדמויות הססגוניות בהווי הצבאי והפוליטי בישראל.
התגייס לחיל-האוויר הבריטי ונמנה עם קומץ הישראלים, שהאימפריה הבריטית
ענדה להם כנפי טיס.
היה בחבורה קטנה של טייסים ראשונים ב"שירות האוויר" (שקדם לחיל-האוויר
של צה"ל), שהחישו תחמושת ומזון ליישובים נצורים בנגב ובגוש עציון.
ועשו נפלאות במטוסי הגרוטאה.

מנחם בגין

(1913-1992)

ראש הממשלה השישי של מדינת ישראל.
היה מפקד ארגון האצ"ל - הארגון הצבאי הלאומי - והובילו במאבק נמרץ נגד
השלטון הבריטי בארץ-ישראל.
עם הקמת המדינה יסד את תנועת "חרות" ונבחר לעמוד בראשה.

בשנת 1977 נבחר כראש ממשלת ישראל.

יצחק רבין

(1922-1995)

שירת כקצין המבצעים של הפלמ"ח. בפיקודו הוקמה חטיבה חדשה בפלמ"ח - היא חטיבת "הראל", ובאחריותה - שמירה על הדרך לירושלים.
כקצין המבצעים של הפלמ"ח לקח חלק בהחלטות חשובות והשתתף בפעילויות רבות.

נספח ג: נעל צבאית

הקסטל

הכפר הערבי קסטל היה כפר קטן על גבעה, שחלש על הדרך לירושלים. כבר בתחילת המלחמה הפך להיות בסיס לכנופיות ערביות, שיצאו לפגוע בשיירות בדרך לירושלים.
היה ברור, כי כדי להשיג שליטה באזור יש לכבוש את הקסטל.
כוחות צה"ל שהגיעו למקום מצאו אותו נטוש, והשתלטו על הגבעה.
הכוחות הערביים לא ויתרו על אחיזה במקום, הפנו לשם כוחות רבים, והחלו בהתקפות קשות על הקסטל במרגמות. כוחותינו היו מועטים, לא ניתן היה להחליפם, וללא אספקה, ובגשם שירד ללא הפסק, הגיעו לאפיסת כוחות.
במהלך אחת ההתקפות נהרג עבדול קאדר אל-חוסייני - מפקד הכוחות הערביים.
מכיוון שסברו כי מפקדם נשבה על-ידי כוחותינו, החלו הערבים תוקפים ביתר-שאת את הגבעה. רק לאחר שבוע של לחימה בלתי-פוסקת הצליחו הערבים להשתלט על הגבעה - אך לא לאורך זמן.
במסגרת מבצע "נחשון" השתלטו כוחותינו על המשלטים לאורך הדרך לירושלים, והדרך נפרצה. שוב יכלו שיירות לעשות דרכן אל העיר בבטחה.

סיפורו של הנגב הלוחם

מספרים עליהם, על אנשי חטיבת הנגב של הפלמ"ח, שעמדו בגבורה מול צבא חזק ומבוסס - הצבא המצרי. במלחמת העצמאות קיבל הפלמ"ח את האחריות להבטחת הנגב.
אז היה הנגב מאוכלס ביישובים בודדים ונתון להתקפות וסכנת כיבוש.
תושבי האזור נלחמו בעוז בצבא המצרי, ולצדם, שכס אל שכס, לחמו חיילי חטיבת הנגב.
כשמלאו למדינת ישראל ולשחרורו של הנגב הנצור 20 שנה, חברו יחד לוחמי חטיבת הנגב ותושביו להקמת גלעד - יד ללוחמים, שמספר על הנגב בתקופת המלחמה.

יחיעם - צומת השיירה

ביקור בצומת השיירה שליד קיבוץ יחיעם מחזיר אותנו לימים שלפני הקמת המדינה.
אז היה הגליל מיושב ביישובים יהודיים מעטים, מוקפים בכפרים ערביים.
בימים ההם מסוכן היה לעזוב את שטח היישוב ולנסוע בדרכים שבגליל, כי היישובים היהודיים היו מנותקים מהמרכז.
צומת השיירה מספר את סיפורה של שיירת יחיעם, שיצאה להעביר אספקה ליישובי הגליל הנצורים. במקום זה נתקלה במארב, התפתח קרב עקוב מדם, ונהרגו בו 47 לוחמים.
במקום ניתן לראות את שרידי המשוריינים ולהכיר מקרוב את סיפורם של הלוחמים.

נגבה

הקיבוץ נגבה אוצר בתוכו סיפורים רבים. הגדול מביניהם הוא אולי סיפור עמידתם האיתנה מול הצבא המצרי.
קיבוץ נגבה הוקם בשנת 1939 בנגב המערבי בשל מיקומו עמד ראשון במערכה מול הצבא המצרי עם פלישתו במלחמת העצמאות.
הצבא המצרי הטריד את הקיבוץ יום-יום באש טנקים ובהפצה מן האוויר.
מטרתו היתה לגרום לנפילת הקיבוץ - הנקודה ראשונה בדרכם לתל-אביב.
תושבי נגבה עמדו בגבורה רבה מול הכובש המצרי, ועמם גם שאר קיבוצי האזור, עד שנבלם הכובש המצרי ונכשל.
הגנת-המופת של נגבה הפכה לסמל עמידת היישובים היהודיים, והדגישה את יתרונם של המעטים, הלוחמים על חירותם, אדמתם וביתם.
במקום פסל מרשים יצוק ארד, המתנשא לגובה ארבעה מטרים. הוא מסמל גבורה זו ומשמר את זכרם של הנופלים.

דגניה

"כבוד ללוחמים, חברינו ובנינו, אשר חירפו נפשם למוות בגוננם בשערי דגניה על אדמת ישראל וחירותו ונפלו באייר תש"ח".
זוהי הכתובת החקוקה על סלע בזלת גדול - המצבה שנותרה לספר את סיפור גבורתם של תושבי דגניה מול הכוחות הסוריים במלחמת העצמאות.
עם פרוץ המלחמה פלש הצבא הסורי אל עמק הירדן, ועד מהרה הגיע בכוחות גדולים אל פתח היישובים היהודיים שבעמק.
תושבי דגניה פנו וביקשו תגבורת באנשים והפעלת מטוסים ותותחים - אך נענו על-ידי יגאל ידן, שהיה אז ראש אגף המבצעים בצה"ל: "אין מוצא אלא לתת לערבים להתקרב עד כדי עשרים-שלושים מטרים משערי דגניה, ואז להילחם פנים-אל-פנים עם כלי השריון שלהם".

ואכן, כך היה: על הטנקים הסוריים הושלכו בקבוקי תבערה ("בקבוקי מולוטוב").
שהוכנו על-ידי התושבים - והסורים נסוגו.
בחצר הקיבוץ טנק סורי - עדות להתרחשות.

נספח ד: כרטיסיות משאית

ירושלים נצורה, ויש מחסור במים.
הצטרפו לתור לחלוקת הקצבת המים היומית.
המתינו תור אחד.

דרכי הגישה לירושלים חסומות.
תושבי הכפרים הערביים שולטים על הדרך.
עליכם לעלות בסולם הקרוב ביותר
כדי לעקוף את הדרך.

תוכלו להגיע לחניתה שעל גבול הצפון,
רק אם תצטרפו לאחת השיירות.
המתינו תור עד שתגיע שיירה.

ליד הקסטל התקיפו הערבים
כוח פלמ"ח, שאבטח שיירה.
פנו את הפצועים, ירדו בחבל הקרוב.
היישוב גשר נתון להתקפה. חזרו לסייע להם.
רדו בחבל הקרוב.

כוח מחטיבת פלמ"ח פוצץ את מפקדת חסן סלאמה,
מראשי המפקדים הערביים במלחמה.
התקדמו ארבעה צעדים.

לאחר משא-ומתן עם הבריטים
הצלחתם להעביר בעזרתם אספקה לכפר גלעדי שעל
גבול הלבנון.
שחקו תור נוסף.

הצלחתם להבריח ארצה בחשאי נשק מציכוסלובקיה.
התקדמו עשרה צעדים.

בסליק תת-קרקעי על יד רחובות הצלחתם לייצר
תחמושת לנשק.
התקדמו חמישה צעדים.

בסליק התת-קרקעי במקווה-ישראל
הומצאה "הדוידקה" - מרגמה שסייעה
לקרבות רבים במלחמת העצמאות.
שחקו תור נוסף.

מנהיג הכוחות הערביים, עבדול קאדר אל-חוסייני,
עורך התקפות על השיירות.
חזרו ארבעה צעדים.

אתם אמורים להשתתף במבצע "עובדה"
לכיבוש הנגב ואום רשרש - היא אילת.
הדרך ארוכה, ואתם עייפים מהקרב האחרון.
עצרו לנוח, המתינו תור אחד.

שיירה של עשרים משאיות, עמוסות מזון,
ציוד ונשק, יצאה לירושלים והגיעה בשלום.
נפרצה הדרך לירושלים!
התקדמו לסולם הקרוב.

הרובע היהודי בירושלים נפל בידי הערבים.
חזרו עשרה צעדים.

בפאתי הקיבוץ דגניה
הצליחו לעצור את הטנקים הסוריים.
התקדמו חמישה צעדים.

העיר תל-אביב מופצצת מהאוויר על-ידי חיל-האוויר
המצרי. תפסו מחסה.
חזרו ארבעה צעדים.

בן-גוריון יוזם את המבצע המתוכנן
הראשון במלחמה - מבצע "נחשון" (31.3.1948).
התארגנתם בשלושה גדודים
התקדמו שני צעדים.

במהלך הקרב הרגו חיילינו את מפקד הכוחות הערביים
עבדול קאדר אל-חוסייני.
התקדמו ארבעה צעדים.

שיירת אספקה ליישובי גוש עציון הנצורים
שקעה בבוא העמוק.
חזרו לסייע להם חמישה צעדים.

לאחר קרבות קשים בדרומה של הארץ
מצליחים הלוחמים לעצור את הצבא המצרי
סמוך לאשדוד, בגשר המכונה מאז גשר "עד הלום".
התקדמו שבעה צעדים.

פעילות 5: בונים קבוצה

תנועת הצופים תחנך לערכי חברות וריעות. תטפח חיים קבוצתיים בחברה.

רקע

פעילות זו עוסקת בקבוצה ובדרך, שבה היינו רוצים לראות את הקבוצה מתקיימת ומתפקדת. במסגרת הפעילות ניצור אמנה קבוצתית, המציגה את הציפיות והרצונות של חברי הקבוצה מקבוצתם. תהליך יצירת האמנה כולל עיסוק מעמיק בשאלות רבות: החל בעוסקות בחיי היומיום של הקבוצה, וכלה במתייחסות לקבוצה במבט לעתיד. דרך ציפיותיהם של חברי הקבוצה ננסח אמנה, המביאה לידי ביטוי את כל חבריה. ביצירת אמנה משמעותית מושקעת מחשבה ותשומת-לב, ולכן העיסוק בה הוא שילוב של פעילות אחת או יותר. חברי הקבוצה יידרשו לשקול ולחשוב כיצד היו רוצים לראות את קבוצתם, מהן הציפיות שלהם מהקבוצה, ומהן הנגזרות לכך. יצירת אמנה קבוצתית מעבירה את האחריות על המתרחש בקבוצה מהמדריך - אל כל אחד מהחניכים.

מטרות הפעילות

1. החניך יבחן את ציפיותיו מן הקבוצה, ויצג אותן בפני חבריו.
2. יחד עם חבריו יבחן החניך מאפיינים רצויים לקבוצה.
3. הקבוצה תנסח אמנה קבוצתית, המביאה לידי ביטוי מאפיינים, ציפיות, התנהגויות ושאיפות קבוצתיות.

מהלך הפעילות

בפעילות זו נשלב כמה חברי שכבה בוגרת או חניכי ט', כדי לסייע ולייעץ מנסיונם האישי והשכבתי בגיבוש אמנה קבוצתית.
לקראת הפעילות חשוב לתדרך את המצטרפים: תפקידם לייעץ ולעזור - אך להימנע מלשפוט את דברי החניכים או לקבוע למענם. ניתן לצרף אותם רק לשלבים ב' ו-ג' של הפעילות.

שלב א: משחק פתיחה (כ-10 דקות)

1. החניכים יתחלקו לקבוצות בנות 4-5 חברים בכל קבוצה.
2. כל קבוצה תקבל בקבוק, ובתוכו 5 אסימונים או חרוזים. כל אחד מהם קשור לחוט.
3. על כל משתתף לשלוף את האסימון שלו מהבקבוק מהר כל האפשר.
4. המשתתף הראשון בכל קבוצה, שישלוף את האסימון שלו, יזכה ב-20 נקודות.
5. הקבוצה, שתשלוף את כל אסימוניה, תזכה את כל חבריה ב-10 נקודות כל אחד.
5. מסכמים:

■ מה התרחש בכל קבוצה? האם הצליחו חברי הקבוצה להוציא את האסימונים

מהבקבוק? אם כן, באיזו דרך?

- מה הרגיש כל אחד מחברי הקבוצה (היה עליו להחליט בין 20 נקודות לעצמו - לבין שיתוף-פעולה עם הקבוצה וויתור למען חבריו)?
(במסגרת החברתית מוותר לעתים הפרט למען הקבוצה. במקרה זה נאלץ הפרט לבחור בין ניתוק עצמו מהקבוצה והשגת 20 נקודות זכות לעצמו - ובין שיתוף-פעולה עם הקבוצה כולה וזכייה אישית רק ב-10 נקודות.)

■ אילו שיקולים הנחו את החניכים, שבחרו להוציא בעצמם את האסימון? ואילו

שיקולים הנחו את אלה, שבחרו לשתף פעולה עם הקבוצה?!

- (הרווח האישי גדול יותר במשחק, אם אינך משתף פעולה עם הקבוצה. אלה שהוציאו את האסימון לבדם בחרו לנצח ניצחון אישי - לעומת אלה שהעדיפו להרוויח בעצמם פחות, אך לשים את הקבוצה וחברי הקבוצה בעדיפות ראשונה,

ולכן שיתפו פעולה עם חבריהם. אמנם הם ניצחו ניצחון אישי קטן יותר מבחינת הניקוד - אך ניצחונם היה ניצחון קבוצתי.
למעשה מבליט המשחק את החיסרון בשיתוף-הפעולה עם הקבוצה, משום שבכך נגרם הפסד אישי, יחסית, לרווח שיכול כל פרט בקבוצה להרוויח בעצמו. כדי שחברי הקבוצה יהיו מחויבים זה לזה במציאות החברתית, יש לחדד ולהבליט את היתרונות האישיים בקבוצה, ולנסות ולתת לכל פרט "להרוויח" גם כשהוא חלק מהקבוצה).

שלב ב: הקבוצה היא... (כ-15 דקות)

1. מפזרים על רצפת החדר אמירות שונות בנושא הקבוצה. (נספח א')
2. מבקשים מכל חניך לבחור לעצמו את האמירה, המשקפת ומגדירה בעיניו קבוצה.
3. החניכים יציגו את ההגדרות השונות שבחרו.
4. שואלים:

■ האם קיימת התאמה בדרך, שבה רואים חברי הקבוצה את קבוצתם?

■ אם קיימים פערים, מהי הסיבה לכך?

(הפערים בין החניכים נובעים בעיקר מהמניעים השונים, הגורמים להם להצטרף לקבוצה. קיימים נושאים בסיסיים, שבהם סביר להניח, כי תתקיים התאמה בין חברי הקבוצה; אך ככל שנעמיק בנושאים השונים, נראה כי לכל חניך מידת מחויבות שונה, צרכים שונים וציפיות שונות מהקבוצה.)

■ האם חשוב להגדיר ציפיות ומאפיינים לקבוצה, כדי שניתן יהיה לשאוף להם

ולקיים אורח-חיים קבוצתי התואם אותם?

(חלק מרכזי בעיצוב קבוצה משמעותית הוא יצירת אמנה. תהליך זה מתקיים תמיד בין חברי הקבוצה - גם אם אינו נעשה בכתב ובמודע. מערכת היחסים בין חברי הקבוצה והדינמיקה מעודדת יצירת כללים ומסגרת. רצוי להבנות את התהליך וליצור אמנה שכזו במודע ולעומק.)

שלב ג: הגדרת הקבוצה (כ-30 דקות)

1. מבקשים מהחניכים להתארגן בצוותי עבודה סביב האמירות השונות, כלומר: כל החניכים, שבחרו באותה אמירה, מהווים צוות עבודה.
2. הצוותים יגדירו חמישה כללי התנהגות, הנגזרים בעיניהם מהמשפט שבחרו.

לדוגמה: המשפט: "לקבוצה יש הכוח לשנות ולקדם רעיונות".
הכלל: הקבוצה תשתלב בפעילות מתמשכת למען הקהילה.

את ההגדרה והכללים יכתבו על-גבי נייר עיתון גדול.

3. הצוותים מציגים את האמירה והכללים שיצרו.

4. בוחנים יחד את האמירות השונות בשתי רמות:

א. האם אנו מעוניינים לאמץ כלל זה?

ב. האם אנו מסוגלים לכך?

שלב ז: יצירת אמנה קבוצתית (כ-40 דקות)

השלב האחרון בפעולה הוא החשוב ביותר: בניית אמנה קבוצתית, המציגה את השאיפות והציפיות של חברי הקבוצה מקבוצתם.

את האמנה ניצור על סמך העקרונות והכללים, שניסחו הקבוצות בחלק הקודם. לפנינו אפוא מערכת של עקרונות וכללי התנהגות הנגזרים מהם, שנקבעו על-ידי חברי הקבוצה.

זה הזמן לבדוק יחד:

איזו קבוצה אנו רוצים ליצור?

מה מידת המחויבות של החברים לקבוצתם?

מה תפקידה של זו בחיי כל אחד מחבריה: החל ברעיון ובחזון ועד הטכניקה?

בסיסים לדיון - הצעות:

קביעת מטרות קבוצתיות. אילו מטרות קבוצתיות מציבה הקבוצה לעצמה לעתיד

הקרוב (שנת הפעילות) והרחוק (שכבה בוגרת)? מהו תפקידה בחיי השותפים בה?

מידת המחויבות של חברי הקבוצה לקבוצה. באיזו דרך רוצים אנו לראות את

המחויבות של החניכים לקבוצה? מה קורה, אם חניכים מסוימים אינם מתמידים

להגיע או אינם לוקחים חלק בהחלטות ובמשימות, שהקבוצה לוקחת על עצמה?

האם יכול כל חניך להיות חלק מהקבוצה, בכל מצב ובכל התנהגות?

משימות חברתיות. אילו משימות בתוך הקבוצה וכלפי השבט והסביבה מעוניינת

הקבוצה לקחת על עצמה?

חברים חדשים. האם הקבוצה קולטת חניכים חדשים? אם כן, באיזו דרך?

מעורבות החניכים בניהול הקבוצה. עד כמה מעוניינת הקבוצה לקחת חלק בבחירת

הנושאים ובאחריות על הפעילות הקבועה בתנועת הצופים? באיזו מידה משפיעים

חניכי הקבוצה על אופי הקבוצה ועל אופי הפעילות? האם מעוניינת הקבוצה לקחת תפקיד פעיל בשבט?
את החלק הזה ניתן לערוך באופן קבוצתי - במיוחד אם הקבוצה אינה גדולה ומאפשרת דיון פתוח ומשותף.

הקבוצה מאופיינת בכך, שחבריה הם בני אותו גיל, ולכן מעסיקים אותם נושאים דומים והם מתלבטים בבעיות דומות. הקבוצה מאפשרת למידה משותפת, התנסות חווייתית יחד - והכול במסגרת המוגנת והתומכת של הקבוצה.
הקבוצה מספקת תמיכה הדדית, מאפשרת ראייה מזוויות שונות, ומעלה אלטרנטיבות שונות להתמודדות.
קבוצה ניתן להגדיר יעדים חשובים, ויחד לעשות למען הגשמתם. במובן זה מהווה הקבוצה כוח. יצירת אמנה - משמעה הגדרת כללים ויעדים.

על האמנה הקבוצתית יחתמו חברי הקבוצה בטקס חגיגי, שיתכננו בעצמם ולעצמם.

הערות

- לגבי הפעילות:** 1. פעילות זו מהווה שיא חשוב. לכן חשוב לדאוג לעיתוי נכון ולמוכנות של הקבוצה לעסוק בשאלות.
2. גם חשוב לוודא שהדיון יהיה מעמיק וימצא את הדברים.
3. ניתן להשתמש באמנות של חברי השכבה הבוגרת כדי לבחון כיוונים שונים.
4. ניתן להיעזר בחברי השכבה (אם הם מצטרפים גם לשלב זה של הפעילות) בהתלבטויות השונות - אך יש, להיזהר מהשפעה מרובה מדי.
5. פעילות זו מהווה שלב מרכזי בבניית הקבוצה.
- לגבי החניך:** החניך לוקח חלק ומשפיע בעיצוב הקבוצה, והפעילות מאפשרת חיכוך עם חניכי השכבה הבוגרת.
- לגבי הקבוצה:** זוהי הזדמנות חשובה לרפלקציה, כלומר לבחון ולבדוק את עצמנו: איזו קבוצה אנחנו? כיצד אנו מתנהגים? כיצד אנו רוצים לראות את עצמנו בעתיד?

נספחים

נספח א: הקבוצה בעיניי היא:

קבוצה היא צירוף של בני-אדם, המקיימים דפוסים של קשר
בין-אישי.
הדגשת החברותה

קבוצה היא צירוף של בני-אדם, שקיימת ביניהם תלות הדדית:
מאורע, המשפיע על אחד - משפיע על השאר.
תלות הדדית

קבוצה היא יחידה חברתית, המורכבת משני בני-אדם או יותר,
התופסים את עצמם שייכים לקבוצה.
שייכות

קבוצה היא צירוף של בני-אדם, שחברו יחד להשיג מטרה
משותפת.
מטרה משותפת

קבוצה היא צירוף של בני-אדם, שכל אחד מהם מעוניין לספק
צרכים אישיים באמצעות הקשר הקבוצתי.
מפתחת את הפרט

קבוצה היא צירוף של בני-אדם, שהקשר ביניהם מתאפיין
בדפוסי ארגון ובנורמות התנהגות מוסכמים.
נורמות וכללים

אנשים שונים תופסים בצורות שונות את הקבוצה.
שונות בקבוצה

לקבוצה יש הכוח לשנות ולקדם רעיונות.
כוחה של הקבוצה

פעילות 6: הקבוצה העצמאית

תנועת הצופים תחנך לאזרחות טובה ופעילה.

רקע

באילו נושאים יעסקו הפעילויות בחודש הקרוב? לאן מטיילים בפסח? מה הנושא הגדודי במחנה הקיץ? ובאיזו דרך הופכים הקבוצה והגדוד חלק משמעותי בשבט ובקהילה מסביב?

השאלה המרכזית בפעילות זו היא דווקא מיהו האדם או המסגרת, שיש בכוחם לקבוע את התשובות לשאלות אלה ולרבות אחרות. בפעילות זו יבדקו החניכים באילו נושאים באים לידי ביטוי דעתם ורצונם, עד כמה הם משפיעים בחיי הקבוצה, ועד כמה היו מעוניינים להשפיע. נכיר להם מוסדות חניכים הקיימים בתנועה, ואת הדרך, שבה הם משפיעים על תנועת הצופים כתנועת נוער.

אנו נזרוק את הכפפה - בתקווה שאכן ירימו אותה. מטרת הפעילות היא הקמת גוף חניכים, שבאמצעותו יוכלו לקבוע, להחליט וליישם החלטות.

הדרך הטובה ביותר לחנך לאזרחות טובה ופעילה היא לתת לחניכים להתנסות בכך: ראשית - במסגרת המצומצמת של הקבוצה והגדוד, והלאה - לשבט ולקהילה מסביב.

תנועת הצופים רואה בניהול עצמי של הקבוצה את אחת הדרכים המרכזיות לחינוך לעצמאות ומעורבות. יעדה של כל קבוצה ויעדו של כל מדריך היא ליצור מצב, שבו החניכים מנהלים ומקדמים בעצמם את הקבוצה. זוהי המהות של השכבה הבוגרת, מהותה של תנועת הנוער, וכדי להשיג מטרה זו יש לתת לחניכים להתנסות בכך צעד אחר צעד.

חשוב לזכור : ניהול עצמי הוא משימה קשה גם לחניכי התנועה הבוגרים - על אחת כמה וכמה לחניכים הצעירים. תפקידו המרכזי של המדריך הוא אפוא לסייע לחניכיו : ראשית - לקבוע את גודל המשימה (המידה שבה הקבוצה מתפעלת את עצמה), ושנית - לעמוד בה בהצלחה.

מטרות הפעילות

1. החניך יציין תחומים, שבהם הוא משפיע בבית, בקבוצה, בשבט, בתנועה, בבית-הספר, במדינה.
2. החניך יבחן את המידה, שבה היה רוצה להשפיע במסגרות אלה.
3. החניך יכיר את מועצת התנועה, ויבין את הצידוקים לקיומה.
4. הקבוצה או הגדוד ייצרו מועצת גדוד או מועצת חניכים, ויקבעו קווים לדמותה.

מהלך הפעילות

שלב א: זה תלוי רק בנו? - משחק (כ-20 דקות)

במרכזה של הפעילות לוח משחק גדול וקל להכנה הלוח מתאר מסלול הליכה : החל בנקודת פתיחה ועד נקודת הסיום. ההתקדמות עליו היא באמצעות ה"רץ" וקוביית משחק (נספח א).

משחק זה מהווה שיקוף המצב הקיים בקבוצה.

במהלך המסלול משובצות משבצות בעלות סימן "זה תלוי רק בנו?!"

על-גבי לוח המשחק מציירים שני ריבועים בגודל הכרטיסיות.

ריבוע אחד יכונה "משפיע".

רצוע אחר יכונה "לא משפיע".

בצדו של המסלול מניחים ערימה של כרטיסיות, כשפניהן כלפי מטה (נספח ב).

כללי המשחק

1. מחלקים את הקבוצה לארבע קבוצות קטנות.
2. כל קבוצה מקבלת לידיה "רץ" ומציבה אותו בנקודת הפתיחה על-גבי לוח המשחק.

3. כל קבוצה משליכה בתורה את קוביית המשחק, ומוליכה את הרץ לאורך המסלול. קבוצה, המגיעה אל משבצת המסומנת "זה תלוי רק בנו?!", מרימה כרטיס אחד מן הערימה, וקוראת אותו בקול בפני שאר הקבוצה.
4. אם המשפט המופיע על-גבי הכרטיסייה מבטא תחום, שבו הקבוצה באה לידי ביטוי ומשפיעה, תיתן הקבוצה דוגמה לכך. אם הצליחה - היא תניח את הכרטיס בריבוע "משפיע" ותתקדם חמישה צעדים.
5. אם המשפט מבטא תחום, שבו הקבוצה אינה משפיעה ואינה באה לידי ביטוי, יונח הכרטיס בריבוע "לא משפיע", והקבוצה תחזור שלושה צעדים על-גבי לוח המשחק.

לדוגמה: הכרטיסייה "הקבוצה יוזמת פעילויות למען הקהילה הסובבת".
נשים את הכרטיסייה בריבוע "משפיע", כי אנו מפעילים פרויקט
התנדבותי מתמשך בקהילה.

מנצחת הקבוצה, שהגיעה ראשונה אל נקודת הסיום.

מסכמים:

■ בדקו כמה כרטיסיות מונחות בריבוע "משפיע", וכמה - בריבוע "לא משפיע".

■ האם קיים מכנה משותף בין הנושאים בריבוע "משפיע" לבין אלה

ב"לא משפיע"?

נסו לבדוק; האם בתחומים מסוימים באה לידי ביטוי עצמאותה של הקבוצה -
לעומת תחומים אחרים, שבהם היא עדיין תלויה מאוד במדריך?

שלב ב: הרצוי מול המצוי (כ-10 דקות)

אוספים את כל הכרטיסיות, ומבקשים מהחניכים לסדר אותן על-גבי הריבועים
"תלוי" ו"עצמאי" בצורה המשקפת את המצב הרצוי בעיניהם, כלומר: באילו
נושאים היו רוצים להיות עצמאיים, ואילו נושאים להשאיר בידי של המדריך?
אם הקבוצה גדולה מאוד, ניתן להכין ערכות כרטיסים נוספות, ולחלק את הקבוצה
לשתי קבוצות או יותר.

שואלים:

■ האם קיים פער בין הרצוי למצוי?

(סביר להניח שייווצר פער גדול בין הנושאים, הנמצאים באחריותם של החניכים , לבין הנושאים, שהם היו מעוניינים שיהיו באחריותם. כלומר בדרך-כלל יש מעט מאוד תחומים, הנמצאים באחריותה של הקבוצה.)

■ נסו להעריך: מדוע קיים פער בין הרצוי למצוי?

האם זהו הרגל או חוסר-מוטיבציה לקחת את הדברים בסמכות החניכים? האם קיים מחסור בכלים להחליט, להכריע וליישם? האם הקבוצה מוכנה ומסוגלת לקחת בסמכותה תחומים כה רבים?

■ באילו דרכים, להערכתכם, יכולים חברי הקבוצה והגדוד לקחת אחריות

וסמכות על החלטות וביצוען?

(מועצת חניכים, הנפגשת באופן קבוע לדון בנושאים שונים שעל הפרק וביזמות חניכים והצעות, יכולה להגדיל באופן משמעותי את חלקם של החניכים בניהול הגדוד.)

שלב ג: היכרות בסיסית עם מועצת השבט ומועצת התנועה (כ-10 דקות)

כדי לסייע לחניכים להבין את העיקרון והמטרה של מוסדות חניכים, וכדי לראות איך מתבטא הנוער בהחלטות התנועה כולה כתנועת נוער, נזמין אל הפעילות נציג ממועצת השבט - רצוי חניך שכב"ג, הפעיל גם במועצת ההנהגה ובוועדה המתמדת של תנועת הצופים.

נבקש מחבר השכב"ג להציג בקצרה את הדרך, שבה מתקבלות החלטות בשבט ובתנועה באופן דמוקרטי ועל-ידי חברי השכבה הבוגרת כולה. חשוב לתדרך ולהכין את הנציג לקראת הפעילות, להגדיר לו מטרות ודגשים רצויים, להכין תרשים המבטא את הגופים השונים, ולהדגיש את הדרך, שבה מביאות המועצות השונות לידי ביטוי את הנוער. (נספח ג)

שלב ד: הקמת גוף חניכים (כ-20 דקות)

1. לאחר שבוחנים את מוסדות החניכים בתנועה ואת המידה, שבהם מעורבים ומשפיעים על דרך ניהול הקבוצה - לעומת המידה, שבה היו מעוניינים להשפיע - מחלקים את החניכים לשתי קבוצות משחק.
2. מבקשים מכל קבוצה לכתוב "תעודת זהות" למועצת החניכים, כלומר: מאפיינים לגוף חניכים - מועצת חניכים גודדית - שתיתן מענה לרצונם של החניכים לקחת אחריות על "ניהול" הקבוצות והגדוד (נספח ד).

החברה דומה לספינה: הכול צריכים לעזור על-יד ההגה (הנריק איבסן)
הקמת גוף חניכים אחראי ויוזם היא שלב ראשון ביצירת קבוצה עצמאית, והיא
דרך מרכזית להתנסות אמיתית באזרחות טובה ופעילה.

הערות

לגבי הפעילות: 1. הקמת מועצת חניכים היא השלב הראשוני במשימה. לכן חשוב להשקיע מחשבה רבה עם חברי צוות המדריכים בגדוד על הדרך, שבה ילוו ויחנכו המדריכים את המועצה החדשה. קיום המועצה היא התפקיד המרכזי שלנו, אך היא לא תוכל לתפקד ללא סיוע וליווי של צוות המדריכים.

2. חשוב לזכור, כי הסכנה העיקרית בהפעלת מוסדות חניכים היא הכישלון. הפעלה לקויה של מועצה והתפרקותה עקב כך תגרור תחושת כישלון ותסכול כלפי המשימה החשובה, ואולי אף תפגע בנסיונות נוספים בעתיד להקים ולקיים גוף חניכים.

3. הקמת המועצה היא החלק הקל במשימה; החלק הקשה הוא קיומה ותפקודה לאורך זמן. לכן לקראת הפעילות הגדירו בקרב צוות המדריכים את המטרות והמשימות, דרכי הליווי, התפקידים השונים ועוד, והכול - בהתאמה לגילם, יכולתם, מאפייניהם החברתיים של הקבוצה והגדוד.

לגבי החניך: החניך מתנסה במסגרת דמוקרטית. המאפשרת לו לקחת חלק ב"ניהול" הקבוצה.

לגבי הקבוצה: הקבוצה מקימה גוף חניכים, ולוקחת אחריות על קיומה.

נספחים

נספח א: לוח המשחק

נספח ב: כרטיסיות המשחק

השפעה על נושאי התוכן של הפעילות.

ייזום מפגשים קבוצתיים מעבר לימי הפעילות.

- היכרות עם מטרות התנועה והבנתן.
- קיום חיי קבוצה לאור מטרות התנועה.
- ייזום וקיום פעילויות למען הקהילה הסובבת.
- קיום קשר הדוק עם שאר חברי הקבוצות והגדודים בשבת.
- מעורבות בחיי השבט ותפקודו.
- התעניינות בהחלטות מועצת התנועה.
- מעורבות בהחלטות מועצת השבט.
- השפעה על מועצת השבט ולקיחת אחריות על החלטות שבטיות.
- תרומה והשפעה על חיי השבט.
- השפעה על חייהם של חברי הקבוצה.
- ערבות זה לזה וסיוע זה לזה בתוך הקבוצה.
- התייחסות באופן שוויוני לכל חברי הקבוצה.
- שיתוף-פעולה זה עם זה.

נספח ג: תרשים מועצת-חניכים

נספח ז: תעודת זהות

תעודת זהות: מועצת-חניכים

מטרות המועצה

- אילו חניכים יהיו חלק מהמועצה? כיצד ייבחרו?
- נציגי קבוצות, חניכים המעוניינים בכל בלי קשר לקבוצתם, נבחרו הקבוצות, הצטרפות שרירותית...
- אילו סמכויות יהיו לה?
- כיצד יבוא לידי ביטוי הקשר בין המועצה לבין שאר חניכי הגדוד?

פעילות 7: הכרזה קבוצתית: לפיכך התכנסנו כאן היום, אנו חברי קבוצת... קבוצת...

תנועת הצופים תטפח חיים קבוצתיים בחברה.

רקע

פעילות זו חותמת למעשה את הפרק, שבו עסקנו בעצמאות ובבניית קבוצה. מכאן החשיבות והתפקיד המשמעותי שהיא תופסת בתהליך החינוכי שיצרנו בפרק זה. היא משלבת את התכנים והשאלות השונות, שבהם עסקנו, ויוצרת שיא בתהליך הן ברמה האישית והן ברמה הקבוצתית והגדודית: הכרזת הקבוצה והגדוד. במרכז של הפעילות טקס קבוצתי וגדודי, ובו יחתמו חברי הקבוצה על האמנה הקבוצתית שיצרו במסגרת הפעילות המקדימה. טקס זה מסמל יצירת מחויבות לאמנה זו.

חשיבות רבה למסר, שמעביר הטקס. בשלב התכנון המשותף עם החניכים נדגיש את מהותו של הטקס ואת הסמליות שלו בתהליך גיבוש הקבוצה. הטקס משקף את הקבוצה, מאפייניה, מטרותיה ואת שאיפותיה לעתיד, ולכן עליו לשאת אופי שישקף מסר זה. את הטקס יתכננו ויכינו חניכי הגדוד כהתנסות משותפת נוספת. אנו, המדריכים, נלווה צעד אחר צעד את ההכנות המרובות על-ידי בעלי התפקידים השונים. גם נשלב הפתעות משלנו, וכך נהפוך את העבודה על הטקס ואת הטקס עצמו לחוויה בלתי-נשכחת.

מטרות הפעילות

1. יחד עם חבריו לשכבת הגיל יתנסה החניך בתכנון וביצוע של טקס הכרזת הקבוצה והגדוד.
2. החניך ייקח חלק ב"טקס", שבו מכריזים הקבוצה והגדוד על עצמאותם.
3. חניכי הקבוצה ייצרו מחויבות לאמנה הקבוצתית, שתכננו ויצרו, כבסיס לחיי הקבוצה.
4. הקבוצה תציג את האמנה שיצרה בפני חניכי השבט.

מהלך הפעילות

טקס ההכרזה הוא שלב חשוב בבניית הקבוצה והגדוד, ולכן חשוב שיתקיים ברוח העקרונות שבהם עסקנו במהלך הפעולות, ויתוכנן ויבוצע על-ידי החניכים עצמם. למעשה הטקס הוא התנסות נוספת של חניכי הגדוד.

שלב א: לקראת האירוע – הכנות (כחודש לפני הטקס)

1. מועצת הגדוד (אם יש כזו) או נציגים מהקבוצות השונות, שייבחרו לצורך המשימה, ידונו בהצעות השונות שעלו בקבוצות בעניין אופיו ותכניו של הטקס. הם ייצרו מסגרת לקיום הטקס.

א. מהותו של הטקס

- מהן מטרות טקס?
- איזה מסר אנו רוצים שהטקס יעביר לצופים ולמשתתפים בו?
- מה משקף הטקס בעינינו?
- כיצד והאם הוא מתחבר לתרבות השבטית והצופית (משלב צופיות, מסכת תרבותית)?

ב. אופי הטקס

- איזה אופי אנו רוצים שהטקס יישא?
- מה כולל הטקס?
- מיהם אורחי הטקס (הורים, חניכי שכבות ח', ט', כל חניכי השבט...)?
- כיצד באות לידי ביטוי הקבוצות השונות והכרזתה של כל קבוצה?
- כיצד בא לידי ביטוי הגדוד כולו?
- באיזה אופן תיעשה העבודה על הטקס?
- כיצד ניתן לשלב את כל חניכי הגדוד בתכנון ובביצוע?
- קביעת מדדים להצלחת הטקס, כדי שנוכל להשתמש בטקס גם כהתנסות משמעותית של החניכים. נגדיר אפוא יחד ממדים להצלחת הטקס, ובסיומו נוכל לבחון אותם אל מול התהליך והתוצאה.

2. חניכי הגדוד כולו יתחלקו לצוותי עבודה; רצוי מעורבים (חניכים מהקבוצות השונות). כדי ליצור היכרות רחבה יותר ולהגדיל את משמעות הגדוד כיחידה חברתית.

לדוגמה:

- צוות מסכת: אחראי על המסכת בטקס.
- צוות טקס אש: אחראי על טקס האש והמחנאות.
- צוות פרסום: אחראי על פרסום האירוע והזמנת האורחים.
- צוות מעבר דרגה (ניתן לשלב בטקס זה את מעבר הדרגה): אחראי על תכנון וביצוע של מעבר הדרגה.
- צוות האמנה: אחראי על החלק, שבו חותמות הקבוצות השונות על האמנה שבנו, ועל הבאתן של האמנות בפני אורחי הטקס.
- מדריכי הגדוד יחנכו את הצוותים השונים.
- דפי פרויקט וליווי בנספח א.

שלב ב: הטקס

רעיונות נוספים לטקס

1. הטקס יתקיים בנוכחות השבט כולו - או לפחות במסגרת שכבות ח' וט'.
2. חניכי ח' וט' יכינו קטע קטן לכבוד חניכי ז'.
3. ניתן לשלב את הטקס כחלק מיום שבטי - או במסגרת טיול.
4. ניתן לקיים את הטקס במסגרת הנהגתית: טקס גדול, המשותף לכל חניכי שכבת ז' בהנהגה. כל שבט יכין חלק מן הטקס, ויתקיים "יום כיף" משותף לכל החניכים.
5. ניתן לשלב בטקס מעבר דרגה ולחלק אותה במסגרתו.

שלב ג: סיכום הפרויקט

- בסיומו של הפרויקט נערוך סיכום במסגרות השונות:
- החניך האחראי על הפרויקט.
- הצוותים השונים.
- הקבוצה.
- הגדוד.

**הדבר החשוב בעולם איננו היכן אנו נמצאים -
אלא באיזה כיוון אנו נעים (אוליבר ונדל הולמס)**

הערות

לגבי הפעילות : לעבודת החניכים על הטקס חשיבות גדולה : הן כהתנסות נוספת
והן בתחושה האישית של שייכות ומשמעות של הטקס עצמו.
לגבי החניך : החניך מתנסה בפרויקט משמעותי עם חבריו לקבוצה ולגדוד.
לגבי הקבוצה : מביאה לידי ביטוי את האמנה החברתית שלה : הכרזת קבוצה.

פעילות 8: עצמאותה של מדינה – הצעה לפעילות

רקע

ביום ה' באייר תש"ח הכריזה מדינת ישראל על עצמאותה. בדומה למדינות עצמאיות נוספות בעולם, מאופיינת מדינת ישראל בסמלים, ומקיימת מוסדות המסמלים את עצמאותה: דגל, המנון, סמל, מגילה של הצהרת כוונות, הצהרת עצמאות ועוד. בפעילות זו נכיר את הסמלים שנבחרו אז, ביום הקמת המדינה, כדי לסמל ולאפיין את המדינה החדשה. יחד נבחן את המשמעות שתופסים סמלים אלה בחיינו כיום, ואת המידה, שבה הם משקפים את ישראל של ימינו.

מטרות הפעילות

1. החניך יכיר סמלים, המסמלים את מדינת ישראל.
2. החניך יבחן את משמעותם של סמלים אלה.
3. החניך יעריך את המידה, שבה משקפים ומסמלים סמלים אלו את המדינה כיום.
4. החניך יבחן את המשמעות, שסמלים אלו תופסים בעיניו.

מהלך הפעילות

שלב א: משחק תחנות (כ-60 דקות)

1. נציב בפינות החדר מוקדי הפעלה. כל פינה תעסוק בסמל כלשהו, המסמל את מדינת ישראל. הפינה תשלב היכרות עם הסמל ובחינה של משמעותו כיום. הצעות לפינות:
 - I. **המנון המדינה**. נציג בפני החניכים את המילים של המנון המדינה, ולצדו המנונים של מדינות נוספות (נספח א); ונבקש מהחניכים לחבר המנון חדש למדינה.
 - II. **סמל המדינה**. על הקיר נתלה את סמל המדינה, ונבקש מהחניכים להמציא סמל חדש למדינה ברוח התקופה של ימינו-אנו.
 - III. **מגילת העצמאות**. על הקיר נתלה את מגילת העצמאות של מדינת ישראל (נספח ג), ונבקש מהחניכים ליצור מגילת עצמאות ברוח עכשווית.

IV. דגל המדינה. דגל המדינה בנוי בדומה לטלית: בד לבן, ועליו שני פסי תכלת; ובמרכזו מגן-דוד. נבקש מהחניכים ליצור דגל עכשווי, המשקף את המדינה של היום.

שלב ב: סיכום (כ-20 דקות)

את הדיון ניתן לקיים בשני אופנים:

1. הקבוצות יציגו את המשימות השונות שהכינו בכל פינת פעילות, ונקיים דיון:

□ באיזו מידה שונים הסמלים החדשים שהכנתם מן הסמלים, שנוצרו

סביב הקמת המדינה?

□ באיזו מידה הם דומים לסמלים המקוריים? על אילו אלמנטים שמרתם?

מדוע?

נבדוק אם יש סמלים, שהחניכים אימצו לסמל החדש שבנו: מגן-דוד או מנורה; נבדוק אילו סמלים השתמרו בסמלים החדשים שהכינו החניכים, ונבחן מדוע.

□ אילו סמלים נוספים מסמלים את המדינה?

□ אילו סמלים הייתם משנים, אם ניתן היה? אילו סמלים הייתם

משאירים?

□ האם, להערכתכם, יש לשנות את הסמלים, כדי שיותאמו לרוח התקופה?

אם כן, מדוע? אם לא, מדוע?

□ כיצד אתם חשים כלפי הסמלים שבהם עסקנו? האם אתם חשים שהם

מסמלים את המדינה שלכם ואתכם כאזרחיה?

□ מה יחסכם לסמלים שהצגנו ולאחרים? האם אתם חשים קשר למסר

שלהם, מחויבות וכבוד כלפיהם?

2. דרך אחרת: הקבוצות מחליפות ביניהן את הסמלים החדשים שהכינו, וכל קבוצה מנתחת את סמלי הקבוצה האחרת לאור שתי השאלות הראשונות שהצגנו לעיל:

א. באיזו מידה שונים הסמלים החדשים שהכינה הקבוצה מן הסמלים, שנוצרו

סביב הקמת המדינה?

ב. באיזו מידה הם דומים לסמלים המקוריים? על אילו אלמנטים שמרתם?

לאחר מכן מתכנסים, וכל קבוצה מציגה את הסמלים החדשים ואת ניתוחם.

נציג בפני החניכים את שאר השאלות בדיון ונסכם:

להיות עם חופשי בארצנו, ארץ ציון ירושלים. (מתוך המנון המדינה)

הערות

לגבי הפעילות: השאלות בדיון פתוחות, ואין עליהן תשובה אחת. סביר להניח כי לחלק מן החניכים אכן ישקפו הסמלים משמעות, והם יתחברו אליהם, ואילו אחרים לא ינהגו כך. אנו נדון בסוגיה, אך לא נוכל להכריע.
לגבי החניך: החניך יבחן את משמעותם של הסמלים בעיניו.

פעילות 9: ביקור בכנסת ישראל

רקע

בית-המחוקקים של מדינת ישראל מכונה "כנסת". שם זה לקוח מההיסטוריה של עם ישראל: גם בעבר כונה הגוף המחוקק, האוגד בתוכו את מנהיגות העם, "כנסת ישראל". הכנסת ממוקמת, כמובן, בירושלים - בירת ישראל, ויושבים בה נבחרים העם. בפעילות זו נכיר את אחד הגופים החשובים והמרכזיים במדינת ישראל, המביא לידי ביטוי את עצמאותה של המדינה ואת אופייה הדמוקרטי. נכיר את מבנה הכנסת, נבחריה, ונבחן את הדרך, שבה פועלת הכנסת ואת התפקיד שהיא ממלאה במדינת ישראל.

מטרות הפעילות

1. החניך יכיר את כנסת ישראל ותפקידיה.
2. החניך יבחן את משמעותו של בית-נבחרים במדינה.
3. החניך יעריך את מיקומה ותפקידיה של כנסת ישראל במדינת ישראל.

מהלך הפעילות

1. מתאמים ביקור בבניין הכנסת בירושלים.
את התיאום יש לערוך עם האגף לתיאום ביקורים (טלפון – 02 6753420-02 - 02 6753416). בדרך-כלל מתקיימים הביקורים בימי ראשון וחמישי.

לקראת הסיור מעלים יחד עם החניכים שאלות בנושאים המעניינים אותם. כך נוכל להיות ממוקדים יותר בסיור עצמו וניצור ציפייה לקראת. הסיור כולל ביקור באגפים השונים של הכנסת והסבר על תפקידיה. ניתן גם לתאם מפגש עם חבר-כנסת בבניין.

2. מסכמים :

א. איזה תפקיד ממלאה הכנסת בקביעת המדיניות ובעיצוב החברה הישראלית?

ב. מהם תפקידיה של הכנסת?

ג. באיזו מידה משקפת הכנסת את החברה הישראלית?

ד. מהו משמעותו של קיום בית-נבחרים במדינה?

(בית-הנבחרים הוא כלי ליישום הדמוקרטיה : העם בוחר את המנהיגות, והיא

מייצגת אותו ואת אמונותיו בתהליך קבלת ההחלטות במדינה.)

ה. באיזו מידה אנו מעורבים בנעשה בכנסת?

ו. נשמעות טענות רבות ביחס להתנהגותם של הנבחרים זה לזה והשפה שבה הם

מתבטאים. חוו את דעתכם.

VII. שמו של בית-הנבחרים הוא "כנסת" – שם הלקוח מההיסטוריה היהודית

של עמנו. האם הכנסת מייצגת גם את חלקם של המיעוטים בישראל?

באיזו דרך?

דמוקרטיה היא צורת ממשל, שבני-החורין הם המושלים בה. (אריסטו)

פעילות 10: עצמאי בשטח...

תנועת הצופים תחנך להכרה ואהבה של הטבע, לחיים בטבע ולשמירה על איכות הסביבה.

רקע

בפעילות זו נצא אל הטבע ונתמודד אתו בעצמנו. החיים המודרניים מציעים לאדם שפע נרחב של טכנולוגיה, וזו הופכת את החיים קלים ונוחים - אך עם זאת מרחיקה אותו מן הטבע והסביבה שבה הוא חי. אכן, הכול מונח בקלות ובכמות על המדפים, וכל שנותר הוא לבוא ולקחת. לעומת זאת מספק הטבע לאדם מצע נרחב של התנסויות והתנתקות מהמולת ההמון. הוא מאפשר מקום להתמודדות אישית וקבוצתית עם הסובב ועם עצמנו. נבחן אפוא כיצד כל אחד מאתנו, ואנו כקבוצה, מתמודדים עם מצע ההתנסויות שהטבע מספק לנו; נתחבר אל הסובב אותנו; ונבחן באיזו מידה ניתן להקטין את הניתוק בין האדם לטבע ואת הפגיעה בו.

מטרות הפעילות

1. החניך יתנסה בחיים בטבע.
2. החניך יבחן את המידה, שבה פוגע האדם בטבע.
3. החניך יעריך את המידה, שבה ניתן לחיות בהרמוניה עם הטבע.

מהלך הפעילות

פעילות זו משולבת ביציאה מן השבט אל הטבע. ניתן לקיים אותה כפעילות ייחודית ולתאם מועד מתאים ליציאה - או לחלופין לשלב אותה כחלק ממערך הטיולים וימי הטבע המתקיימים בשבט במסגרת טיול סוכות, פסח, יום שבט/יום ירוק, מחנה קיץ ועוד. במסגרת הפעילות יתמודדו החניכים עם מגוון התנסויות שהטבע מספק לנו. היציאה מהשבט, הרחק מההמולה אל מקום שקט, שבו נמצאת הקבוצה לבדה,

היא התנסות בפני עצמה – אם, כמובן, נתייחס אליה כך ונצל את האפשרויות הרבות שהיא טומנת בחובה. טיול שכזה שווה-ערך לעבודת גיבוש קבוצה, הנעשית לאורך שנה שלמה כמעט, וכדאי לנצל זאת לטובה.

מילות-המפתח, המנחות אותנו בטיול שכזה, הן **התנסות חניכים והתמודדות עצמאית**. אנו, צוות ההדרכה, נספק ליווי צמוד לסיוע ולייעוץ, המשאיר את ההחלטה והביצוע בידי החניכים. כיצד?

את הטיול כולו יארגנו החניכים עצמם. אנו, כמובן, נסייע להם בהגדרת הצרכים ונלווה את הצוותים השונים במשימתם.

לקראת הטיול ניצור יחד עם החניכים צוותי פעולה. כל צוות יהיה אחראי על חלק אחר בטיול, ויהיה עליו לדאוג לכל העזרים והציוד הנדרשים לשם כך:

1. **צוות מארגן:** אחראי על הטיול כולו. הוא ירכז את כל המידע, יקשר בין הצוותים השונים, ויפתור בעיות שיעלו תוך כדי ההכנות ובטיול עצמו.
2. **צוות מזון:** אחראי על האוכל בטיול. בכל מקרה רצוי לשלב לפחות ארוחה אחת, שהחניכים יכינו בעצמם בשטח על-גבי טבונים. אנו נסייע לחניכים ליצור סביב האוכל פעילות של ממש.
3. **צוות ציוד:** אחראי על ארגון כל נושא הציוד הנדרש לטובת הטיול. צוות זה יעמוד בקשר ישיר עם המחסן השבטי (נלווה, כמובן, את הצוות, אך חשוב גם המגע הישיר עם ועדות ומוסדות שונים של השכב"ג). צוות זה יאסוף את דרישות הציוד מהצוותים השונים וידאג לארגונם.
4. **צוות הדרכת מסלול:** אחראי על ההדרכה במהלך יום הפעילות. אם זהו טיול רגלי, המשלב נופים ואתרים - נתדרך את הצוות בהתאם, נפנה אותו לחומרי הדרכה מתאימים, ונסייע לו בהכנת חומרי ההדרכה. אם זוהי פעילות במקום קבוע, ידאג צוות ההדרכה להכנת פעילות חווייתית, שתאפשר לחניכים להכיר את המקום: צמחייה, בעלי-חיים, נוף.
5. **צוות תרבות:** ידאג לכל החלק התרבותי של הטיול. אם הפעילות משלבת לינת שטח (רצוי בהחלט!), יהיה צוות זה אחראי על הכנת ערב תרבות המתאים לאווירה ולשטח: פעילות "לילה טוב", פעילות "בוקר טוב", וכל העולה על דעתם.
6. **צוות איכות הסביבה:** יכין פעילויות והדרכה בנושא החיים בטבע ושמירה עליו. פעילויות אלו יותאמו לשטח שבו תתקיים הפעילות.

7. **צוות צופיות באדן-פאולית**: אחראי על ארגון פעילויות בעלות גוון צופי, (" הצופיות של באדן פאול") : עבודה בקבוצות קטנות, פעילויות המשלבות התמודדות אמיתית עם הטבע והיער.
רעיונות רבים ויפים בנושא ניתן למצוא במרכז ההדרכה בבית פיליפס.
8. **צוות גיבוש**: אחראי על גיבוש הקבוצות והגדוד. צוות זה ידאג לפעילויות, שמטרתן המרכזית היכרות רחבה יותר בין החניכים השונים, משחקים משותפים ועוד.
על-פי הדגשים, שנבחר לתת לפעילות, ניתן לשלב צוותים נוספים.

הצעות לפעילות

1. שילוב מסלול רגלי באזור הטיול או המחנה.
2. הקמת מחנון אוהלים.
3. בישול שדאי : בישול על-גבי טבונים וכירות, שימוש בצמחי מאכל.
4. פעילות טבע : היכרות עם אזור הטיול והמחנה.
5. פעילות לילה : היכרות עם הטבע בלילה, איש לילה.
6. פעילויות חברתיות : קומזיץ, ערב תרבות, פעילויות בוקר משותפות ועוד.
7. שילוב של משחקים, הנמשכים לאורך כל הטיול / המחנה / הפעילות.

בדומה להתנסויות הנוספות במהלך שנת הפעילות, ניתן לחלק את האחריות על הצוותים השונים בין חברי צוות ההדרכה, כדי להבטיח ליווי צמוד. ליווי זה כולל עבודה צמודה עם צוות המשימה, כלומר : אנו נהפוך חלק מצוות המשימה, ניקח חלק בכל אחת מישיבות הצוות ומפגשי ההכנה, נדאג לכוון להפנות לייעוץ - אך ככל שניתן נאפשר לחניכים לבצע ולהחליט בעצמם.

הליווי הוא תנאי הכרחי להצלחת הפעילות / הטיול : תחושה של הצלחה בסיום ההתנסות תאפשר התקדמות משמעותית בקבוצה.

חשוב להכין לכל צוות משימה דף פרויקט, ובו הנחיה מסודרת על תחומי תפקידו והגדרת משימתו (דף פרויקט לדוגמה בנספח א).

נתאים את גודל המשימה והיקפה על-פי יכולת החניכים.

לדוגמה : צוות תרבות : משימה **רחבה** תהיה לתכנן ולארגן את כל פעילויות התרבות במהלך הטיול. הצוות יחליט אילו פעילויות, מה אופיין, מטרתן, יתכנן

ויבצע. משימה **מצומצמת** תהיה לתכנן פעילות נקודתית – למשל: ערב תרבות בטיול. נגדיר את המטרות, מסגרת הזמן וכו'.
חשוב לזכור: משימה רחבה, שאינה מותאמת ליכולתם של החניכים, עלולה להכשילם. לכן יש להשקיע חשיבה רבה בהיקף המשימה ובבניית דף הפרויקט. החניכים יצטרפו לצוותי העבודה השונים על-פי כישוריהם. יש לוודא שלכל חניך בקבוצה ובגודל יהיה חלק במשימה הכוללת.

בסיום הפעילות נסכם את ההתנסות עם הצוותים השונים, עם הקבוצה ועם הגדוד כולו.
נבדוק:

- כיצד תפקדו הצוותים השונים בהכנת המשימות?
- האם הגבירה העבודה המשותפת את תחושת השיתוף וה"יחד" בגודל ובקבוצות?
- כיצד חשתם בפעילות, שהיא פרי יצירה שלכם?
- כיצד התייחסו הצוותים השונים לעבודתם של חבריהם?
- במה תרמה ההכנה המשותפת של הפעילות?
- מהו הערך המוסף של יציאה לטבע?

(תחושת ה"יחד", הניתוק מהסביבה, אי-היכולת לקום וללכת - החניכים שיצאו לטיול ישארו בו עד סופו - ההתמודדות המשותפת עם משהו שונה חדש, המשימות וההתמודדות בטבע - כל אלה דורשים שיתוף-פעולה ומעודדים להיות יחד.)

חייב אדם לקרוא בספר הטבע ולצעוד על דפיו. (פתגם יווני)
בין ארץ ושמים חד לנו הטבע חידת תשבץ ענקי במשבצות הריו ועמקיו, ואנו, איש-איש באותיות חייו, נרשום הפתרון. (פועה שלו-תורן)

הערות

לגבי הפעילות: תנאי בסיסי להצלחת הפעילות:

1. התאמת היקף המשימה ליכולתם של החניכים.
2. הגדרת המשימה בבהירות.
3. ליווי צמוד ותמיכה של צוות ההדרכה.

לגבי החניך : התנסות אישית משמעותית של התמודדות במשימה שיתוף-פעולה עם

חברים לקבוצה.

לגבי הקבוצה : ההתנסות הקבוצתית סביב משימה קבוצתית היא פעילות, התורמת

לגיבוש הקבוצה.